Контрольный экземпляр

ЦIЕЙ ДАЬКЪАЛА ХИЛДА ШУН!

ТАХАН—СИЙЛАХЬ-ЙОККХАЧА КОТАЛОН ДИ

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 9 МАЙ, 1987 ШУ. ★ № 56 (7402). ★ Мах 3 кеп.

СОВЕТСКИ ХАЛКЪЕИ ЭСКАРЕИ ДЕНАЛ

Советски халкъа цIейшта юкъе фашизмагара Котало яьккха цIей — эгара чIоагIагIа дог тохадолийтарех цаI да. ДIаьха а бирса а дар тIема шераш. Цар 20 миллион болча советски наьха вахар дIадихьар. ТIом чакхбаьнначул тIехьагIа юхебисар миллионаш инвалидаш, жерал бися истий, бой. Советски мехка гаргара нах боврах гIайгIа ца кхоачаш цхьа дезал бисанзар. ТIемо тIех дукха экономически зе дир.

Фашистски Германена керттера политически дагахиннар Сийлахь - йоккхача Октябрьски революце хьакхелла дунен тIа эгара хьалхара социалистически пачхахьалкхе йохаяр дар. Фашизм хIалакъьяро Советски Даьхен кортамукъалеи шиш лоIаме хилари кIалхара даьккхар. Котало яьккхачул тIехьагIа дIадахача 42 шера советски халкъо Коммунистически парте кулгал а деш дикка дукха толамаш даьхад экономика, Iилма, культура дегIаккхувлача, наьха хьалтаро лакхъеча. ХIанз мохк социально - экономически дегIаккхувлар сихдарца, советски общества вахара ерригача оферашка перестройка ярца дувзаденна докккхий. чоалхане декхараш кхоачашдеча хьинар кхо ца деш денале къахьегаш да из.

Фашизмагара Котало яккхаро Европерча лоала кIал лоаттадаьча халкъашта кортамукъале ера, цун тIема низаца дуненна доал де оттара планаш юкъагIъяьхар. КIалхаръяьккхача адамленна хьалхашка социальни прогресса керда наькъаш хьадийлла планете нийсачен чIоагIачен машара перспектива хьахилийта из дерригдунен - исторически лоархIам бола событи а хинна дIаэттар. Из к о т а л о йицъеннаяц. Из дийна я, таханарчоан хургдолчоан тIаерзаяь а йолаш.

1418 дийнахьеи бийсанеи дахад советски халкъ, цун Герзашцара Низаш цу коталонга. Къаьстта бирса яр тIема юхьиг. 1941 шера 22 июне сецца вай Даьхенна тIабера фашистски Германе тIема машина берригa низ. Баренцева фордагара Iаьржача фордага кхаччалца йолча йоккхача фронте цIаккха ца техача тайпара боккхача низаца хIама техар цар. ЦIеча Эскара моастагIчоа духьала тIом а беш тIехьашка дала дийзар. Фашистий оагIорахьа цхьайолча моттигашка низ кхозза - дхазза дукхагIа бар, хIаьта иштта цIаьхха тIалатара а царга совле яр.

Цунца цхьана тIемо хьалхарча деношка дена хьагучадаьккхар социалистически общества вахара хьисаяо хьакхелла советски наьха моральни низ геттара чIоагIа а, мехка кхел хIаране бе йоаллаш хилларах кIоарга сакхеташ а хилар. Цудухьа яр фронте бIарга ца яйнача бесса чIоагIали массови майрали, иштта тылера къахьегама денал а.

ТIема хьалхарча периода лоархIамегIча событех хинна дIаэттар Москвана юххера исторически тIом. ЦIеча Эскара фашистски полчица соцае магарал совгIа, ма хетта зе а деш моастагI цига эшаве а вIаштIехьдаьлар. Советски Эскара доакъоша контрнаступлени йолча хана моастагIчун дукха дивизеш йохайир, цо 500 эзар саг, 1300 танк, 2500 йоккха топ, 15 эзар совгIа автомашин, иштта дуккха кхийола техника йохайир. Дерригача дунен хьалхашка эгтара хьалха дIахьеккхар гитлеровски эскар эшалургдац яхаш дийцар харц долга.

200 дийнахьен бийсанеи лаьттар Сталинградски латар — шоллагIча дунен тIем тIа вгтара чIоагIагIа лоархIам болаш хинна тIом. Волжски чIоагIале майра лораяьраш моастагIчун эскар юхатохаш духьала а лаьттар, из низах дохадеш контрнаступлени а йир. МоастагIчун 330 эзар сагах лаьтта группировка цкъарчоа го а баь, тIаккха хIалакйир. Волга тIа тIом баьча юкъа (17.7.1942 — 2.2.1943) агрессорех 1,5 миллион саг вийна а каравоалаваь а хилар. ЦIеча Эскара Котало йоккха тIема - политически событи а хинна дIаэттар. Ерригача советско - германски фронте моастагIчун гIулакхаш цIаьхха телхар.

Советски Герзашцарча Низаша фашистски вермахтана геттара чIоагIа хIама техар Курска юххерчен иштта Днепра тIарчен тIемашка. Гитлеровски командоване стратегически инициатива юхаяккха лерхIаш Курски тIем тIа 900 эзар саг чулоацаш йола дуккха нтташ дивизеша, 10 эзар гаргга йоккхий топаши, минометаши, 2700-нега кхоачаш танкаши штурмови йоккхий топаши, 2000 совгIа самолети хьатIаэзар. 1943 шера 5 июле денз 23 августага кхаччалца йолча юкъа баьча тIем тIа моастагIчо 500 эзар салтен эпсари, геттара дукха тIема техникен йоайир. Фашистски эскара Орловско - Курске дуге эшар селла чIоагIа хиларах, гитлеровски Германена тIом чакхбалалца йолча хана метта я магалзар. Из тIом чакхбаьнначул тIехьагIа дерригача дуненна къаьгга дIахайра Советски Эскар тIема говзалца, герзаца, стратегически кулгалдарца тIех долга.

1944 шу Советски Герзашцарча Низашта Ленинграда блокада дIайоаккхаш, Правобережни Украина, Белоруси, Прибалтика, къилбаседа территореш моастагIчох мукъайоахаш хьалха ца яьхача тайпара шерра а дика а операцеш чакхъяхарца белгала да. Гитлеровски захватчикех шоай лаьтта цIен а даь советски тIемахоша Болгаре, Венгре, Польша, Румыне, Чехословаке, иштта кхыча мехкий халкъаш фашистски игах кIалхара доахаш чIоагIа новкъостал дир. ХIаьта Советски Эскара Европа итт мехка бIарчча территореш е цхьадола доакъош мукъадаьхар. 1945 шера Малхбоален Пруссена тIалатар, хIаьта штурм а яь Берлин хьалацар, юххера Прага мукъаяккхар фашистски Германецарча тIем тIа тIеххьара аккордаш а хинна дIаэттар.

Советски ТIема - Форда Флота а Котало йоаккхача шиш дакъа юкъедихьар. Цо хьинаре тIема операцеш чакхйоахар ерригача форда театрашка — Къулбаседе, Балтике, Iаьржача форда тIа. МоастагIчунцарча халача тIем тIа цо шиш низ болаш йолга, тIом латтача берда йистошкара районашкарча хьала эффективно влияни е, оперативни стратегически декхараш кхоачашдечара сухопутни эскара условеш дикка аттача яха могаргдоаш йолга хьахьекхар. ТIема моряккаша вIалла ца гойтача тайпара майрал гойтар сухопутни фронташка, цу даькъе Одесса, Севастопола, Москвана, Ленинграда, советски Заполярьена... оборона лоаттаеча.

ШоллагIа дунен тIом фашистски блока пачхахьалкхенаш хIалак а еш чакхбаьлар. Котало йоаккхача доагIа дакъа юкъедихьр союзни эскарий — США, Великобритане, Франце салташа; шийгара майрал а гойташ тIом бир Югославе Халкъмукъадакхара эскара; советски бIухоща цхьана тIом беш бар Польски Войска; Чехословаке эскара салтий; гитлеризм хIалакьеча шоай дакъа юкъедихьар Сопротивлене бIухоша, хIаьта тIема тIеххьарча этапе— Болгаре, Румыне эскараша, иштта Венгре тIема доакъоша.

Цхьабакъда гитлеровски Германецен иштта цун сателлиташцен лоаттабаьча тIем тIа керттера дозал советски халкъа, иштта цун Герзашцарча Низий белажаш тIа дижар. Массаза а советско - германски фронте яр вермахта дукхагIа йола дивизеш. 1944 шера аьхки Европе США-си Англен шоллагIа фронт хьаеллалца англо - американски эскара духьала йолчул 15—20-зза дукхагIа моастагIчун дивизеш яр советски эскара духьала тIом беш. Советски эскаро моастагIчун 607 дивизи йохайир (англо - американски эскара — 176) дикка доккхагIдола дакъа авиаце артиллере, танкай, 1,6 эзар совгIа флота тIемен транспортни единица хIалакйир.

Шовзткъеи шиъ шу дIадаьннад Европе шоллагIча дунен тIема эгтара тIехьара йоккхий топаш яьлча денз. Цхьабакъда хIанз а тIехьа дIаходолхаш да кхохкам ирбеш дола низаш, тIаккхувш ба Советски Союзан кхыча социалистически мехкаштен духьаларча «кердача крестови похода». Масала, США доал деш дола гIозараш кха технически кийчоц тIема стратегически паритет йохае гIерт, СССР-ал ядерни герзаца тIех хиларга кхача безам болаш.

Советски Эскарен ТIема-Форда Флотен хIанз кхоачам болаш тIема низ ба, лакха технически кийчон тIема говзали, иштта бохаргбоаца моральни лоIами ба. Цхьабакъда цар цхьаннена а кхерам тIатувсац. Советски тIема доктрина духхьал оборонительни мара яц. ХIаьта эскарен флотен бIухоша, турпалхой - фронтовикий дика гIулакхаш дIахо кхухьараша, советски наьха машаре къахьегам, социализмо хьадаькккхар, лаьттан тIара машара гIулакх фийлен тешшамен лораду.

Флота адмирал Владимир ЧЕРНАВИН, ВМФ главнокомандующи — СССР оборона министра заместитель.
(АПН).

БЕРИХАНОВ Джабраил

МАГАЦ СОНА ДИЦДАЛИЙТА

Магац сона дицдалийта
ТIемо дохадаь берал,
Дега йIоехал сайцар йихьа
Фашист яха из бIехал.

ГIанахь сискал духьал еча
ЗагтIе бIаргаш сай дийла,
Из хьаэца дIакхайдача
Сомавулаш дог чIийкха.

Кхо са бола кавхет деча,
Да цIаварга са тийса,
ТIемо вихьав хьа де аьлча,
Ла ца могаш се вийлла.

Iаьржа дувхар нана духаш
БIаргех хиш цо легадаь,
Моцал тIоIо цинца лехаш
Бiь когара се тийкха.

Даьхен кIантий керахь ийца
Бай тIа Iоаенна бегаш,
Цар боарза тIа бIаргаш
[illegible]
Лелха довхка вай дегаш.

Магац дега башха доацаш
ТIемо дита сурташ го,
Миллионаш болгаш дусаш
ТIемах наха даьина во.

ДОТТАГIИЙ МОАРШАЛ

Дерригача халкъа цIей хьатIакхоачача хана КПСС Нохч - ГIалгIай обкома, НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиумен Министрий Советен адресагIа телеграмма ера Венгерски Халкъа Республика Комаромски областерча вай доттагIашкара.

Цу тIа йоах: «Хьамсара доттагIий! Парте Комаромски обкомо, исполкомо, областерча къахьегамхоша дIайха моаршал дойт Нохч - ГIалгIайчен коммунисташка, берригача къахьегамхошка, гитлеровски фашизм эшаеш Котало яьккха 42 шу дизарца дувзаденна.

Тха халкъо доккха баркал а оал тхо дег тIара мутIахьа а да сийлахь - йоккха котало яьккхача, морача унах дуне кIалхардаьккхача турпалча Советски Эскара. Тахан Советски Герзашцара Низаш машаран социализманен тIа латт, дунен халкъашта юкъерча кхерамзленна бола тешам ба из. Ленински машар безара политика чакх а йоаккхаш, Советски Союзо мел могар ду кхохкам кIаьдбара, герзаш Iоаделга кIезигдара, дерригача мехкаштен халкъаштен юкъе барт хилийтара. Советски Союзо деш дола уж гIулакхаш чIоагтIа могадеш хьаллаца доагIа, шун парте а мехко а чакхйоаккхаш йола экономически социальни политика а санна.

Дег тIара лов тхона, хьамсара доттагIий, КПСС XXVII съезда решенеш — общество эргаяккхара Iалаьмате йоккха программа кхоачашъеча доккхий толамаш оаш дахар».

Телеграммана кIал кулгаш яздаьд ВСРП Комаромски обкома хьалхарча секретара **Альберт Анталоци**, Комаромски облисполкома председателa **Дюла Варга**.

ДикагIчарна тешал ду

21 ИЮНЬ ХОРЖАМАШТА НАКЪАДОЛХАШ

Торжественни хьале чакхъяьлар «Связьстрой-2» треста чуйоагIача ПМК-209 коллективе хинна Ленински районни Совета депутаталла кандидат оттавара хетаяь собрани. ГIишлонхоша оттаве везаш вар цхьа кандидат.

Хоржамий система демократически кIийлен тIа собрани яь хилара тешал деш дар райсовета депутаталла кхаь кандидата цIераш наха яьха хилар. Коллективе лоархIаш, сийдеш, къахьегаме а юкъарча вахаре а массанена масал телаш вар уж кхоккхе а. Уж бар мехколонна керттера инженер Л. Балаев, партбюро секретарь М. Нагаев, ПМК начальник Х. Берсанов.

Дукха дIайха дешаш аьлар собране къамаьл даьча воккхагIволча прораба Ш. Истамулова, общежите заведующе Р. Ахмадовас, водителя А. Ахмадова, БКМ машиниста М. Нагаева, кхычар шоай кандидатурех, хIаьта дерригача къамаьла хоадамбеш хилар профсоюзни организаце председателa Давыденко Мария Степановнас аьлнар.

— Сона бакъахьа хет Ленински райсовета депутата кандидаталла вай колонна начальник Х. Берсанов оттавича, — белгалдаьккхар цо.

ДукхагIболча гIишлонхоша хьал а лоацаш Ленински райсовета депутата кандидаталла оттаве могавир ПМК-209 начальник **Берсанов Хамарзий Хаматхан**.

Грозненски районни Совета депутаталла кхо кандидат оттаве везаш бар 1-ча Мая цIерагIча колхоза къахьегамхой. Шоай тешам беннача наьха цIераш яха а царех гуччахьа дувца а гулбелар хьайбащ леладераш шоай шурий комплекса цIеча уголоке. Собране ше къамаьл деш бригадира Я. Идигова райсовета депутата кандидаталла оттавара могавир боахама керттера ветеринарни лор А. М. Бараханов.

— ГIулакха тIера волаш, лаьрхIар дизза кхоачашдара ший низ ца кхобеш, нахаца дувца ховш саг ва Анатолий Мовладович, — аьлар цо. — Бехктокхам лакха болаш, ший болх дика бовзаш из хилар бахьан долаш, бакъдолчоа даим из тIаккхувш воландаь сий ду цун наха. Цудухьа сона бакъахьа хет райсовета депутата кандидаталла из оттавелга массане а хьаллаьцача.

А. Бараханова кандидатураца цхьана наха иштта цIераш яьхар хьакхарч лелаеча товарни ферма зоотехника А. Озниева, ветеринарни лора А. Дадаева.

Цар кандидатураш ювцача юкъа наха даьча къамаьлех гуш дар дукхагIбараш Бараханова тIехьа болга. ХIаьта из иштта хилар хьахьекхар яьча голосоване итогаша а. ДукхагIчар хьал а лоацаш Грозненски райсовета депутата кандидаталла оттаве могавир хьайбаш леладераша шоай боахама керттера ветеринарни лор **Бараханов Анатолий Мовладович**.

Иштта, дукхагIбараша дег тIара къоабал а беш Грозненски районни Совета депутатий кандидаталла оттабе могабир штукатур **Канвова Нина Михайловнан** плотник **Хамзатов Висхан Ахмедовичи**.

СССР ОБОРОНА МИНИСТРА ПРИКАЗ

1987 ш. 9 Май № 145 г. Москва

Новкъостий салтийн матросаши, сержанташи, старшинаши!

Новкъостий прапорщикаши мичманаши!

Новкъостий эпсараш, инаралаши адмиралаши!

Новкъостий Сийлахь-боккхача Даймехка тIемен СССР Герзашцарча Низийн ветеранаш!

Тахан вай Даьхено, социалистически пачхахьалкхенаша, дерригача прогрессивни адамаша дезду 1941—1945 шерашка Сийлахь - боккхача Даймехка тIем тIа фашистски Германегара Советски халкъо Котало яьккха 42 шу дизар. Коммунистически парте кулгал а деш советски халкъо, цун Герзашцарча Низаша историе чухь эггара халагIа хиннача тIем тIа социалистически даьхен кортамукъалеи шиш лоIаме хилари лорадир, кортамукъален сийлахь - йоккха мисси кхоачашйир. Фашизм йохаяро дерригa дуне дегIааxара кIоарга воздействи йир.

Сийлахь - боккхача Даймехка тIем тIа яьккхача Коталоно бизззагIа хьахьекхар советски халкъа эшалургбоаца низ, социализман марксистско - ленински идеологен совле, социалистически общество цIаккха ца хиннача тайпара морально - политически кхотаенна хилар, СССР къамаштен халкъаштен юкъера дохаргдоаца доттагIал, советски тIема Iилма, тIема искусства, вай военни кадрай тIема говзала лакха боарам. Фашизмаца хиннача къизача тIем тIа массови майрал, даьхенна доазув а доацаш мутIахьа хилар хьахьекхар эскарен флотен тIемахоша, халкъа ополчене бIухоша, партизанаша, подпольщикаша.

Сийлахь - йоккха Котало яккхара дог айдаьри организатори Ленински Коммунистически парти яр. Эскара, Халкъа политически, пачхахьалкхен, тIема кулгалдара йола йохаргйоаца цхьоагIо Iалашйир цо.

Даьхено массаза доккхал дергда металла, маьхка, доагора, бийдала низ бола советски герз хьадара тIехьарча къовсаме шоай хьинар кхо ца деш къа а хьийга котбаьннача тыла къахьегамхой деналах. Цун дицлургдац эггара халагIбола тIом чакхбаьнначул тIехьагIа йохаяь городаши юрташи хьалтъяьрий, мохк юхаметтаоттабаьрий, из кхы а низ болашагIа баьрий къахьегама денали низа лоIами.

Фашистски захватчикашца майра лийтар кхыча мехкашкара эскараши патриоташи, сопротивлене боламен антифашистски подпольеи доакъашхой.

Сийлахь - боккхача Даймехка тIема урокаш даим лоархIам болаш хургъя. Царех керттера яр латт тIема духьалара къовсам тIом болабалалехьа бе безаш хиларах. Вай мохк вежарашха йолча социалистически мехкашца айхха вIаший бувзамаш а леладеш машаран халкъий кхерамзленнен, дикача лоалахочуннен, вIаший гIула кхаш леладаран тIехьа ба, ядерни герз дехкара, дунен халкъашта юкъера кхохкам лаьгIбара тIаерзаяь керда конструктивни предложенеш хьалхайоах. Цхьа б а къ д а лата кийчлуча империалистически гIозараша, эггара хьалха США а йолаш, хинначун урокаш теркал ца а еш, даггара герз Iоадеш да, СССР-али цун союзникели тIема кийчон тIех хила, вай машарера халкъбоахама программаш кхоачашъеча новкъарле е гIерташ. Цу хьалашка Коммунистически партен Советски пачхахьалкхенои мехка обороноспособность йоагтIача боараме лоаттаяра, Герзашцарча Низий тIема кийчо лакхъяра эшаш дола де дезараш тIаэц.

Толаме перестройка кхоачашъяра, общество революционни хувцамаш дара, мохк экономически социальнии дегIаккхувлилга сихдара советски наха чIоагтIа бола машари, дунен халкъашта юкъера дика хьали эш.

Советски бIухоша КПСС XXVII съезда, ЦК январски (1987 ш.) Пленума решенеш вахаре кхоачаш а еш турпала традицешта тешаме а болаш тIемен политически кийчо яра, организованности дисциплинен чIоагIъяра: тIехьа къовсам лоаттабу кердача толамашца Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дизара накъабахара духьа. Варшавски договора доакъашхой, пачхахьалкхений Эскарий тIемахошца цхьан мугIаре а латташ цар фийла ха ду советски халкъа, социалистически содружества мехкашкарча халкъий машарерча къахьегама, уж массаза кийча ба шоай патриотически интернациональни декхар ма доагтIа кхоачашде.

Сийлахь - йоккхача Коталон цIейца моаршал а хоатт аз, даькъала а ювц эскарен флотен личии состав, Сийлахь - боккхача Даймехка тIемен СССР Герзашцарча Низийн ветеранаш.

1941 — 1945 шерашка Сийлахь - боккхача Даймехка тIем тIа Советски халкъо яьккхача Коталон 42 шу дизар дездеш приказ ду аз:

Тахан 1987 шера 9 мае моттигерча ханах 22 сахьат даьлча вай Даьхен столице городе - турпале Москве, союзни республикай столицашка, городашка - турпалашка Ленинграде, Волгограде, Одессе, Севастополе, Новороссийске, Керче, Туле, Смоленске, Мурманске, крепосте - турпале Бресте, хIаьта иштта городашка Калининграде, Львове, Ростове-на-Дону, Куйбышеве, Свердловске, Новосибирске, Чите, Хабаровске, Владивостоке, Североморске ткъаь иттазза йоккхий топаш кховса дезача ден артиллерийски салют дала.

Даим а сийле хийла вай Даьхе кортамукъеи шиш лоIамеи хилийтар духьа тIем тIа байнача турпалий!

Даькъала хилда турпала Советски халкъи цун денал дола Герзашцара Низаши!

Даькъала хийла Советски Союза Коммунистически парти — вай еррига коталонаш яхара дог айдери организатори йола!

СССР оборона министр, Советски Союза Маршал
С. СОКОЛОВ.

НОВ. Т. К. СМИРНОВАНА НОХЧ - ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИИЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

У К А З

Партийни профсоюзни органашка дуккхача шерашка беркате болх барах Нохч - ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла **Смирнова Тамара Карповнана** — КПСС Нохч - ГIалгIай обкомерча партийни тIахьожама комиссе инструктора.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

гор. Грозный,
1987 шера 6 мае.

Тахан—Сийлахь-йоккхача Коталон ди

Коталон параде хинначо дувц

СИЙРДА ДИ

1945 шу, 24 июнь. Хоза кийчъяьй ЦIе майда. ГУМ-а здане тIа хьалтеха йоахк йоккхий байракхаш, хIаьта цун фасада тIа — СССР, союзни республикай гербаш.

Тхо — ЦIеча Байракхеи ЦIеча Седкъеи ордений Цхьоалагiча гвардейски Л. Б. Красина цIерагIча Московски артиллерийски училища курсанташ парадни строе латт, расчетага хьежжа, тхоашта белгалъяьккхача моттиге. Мавзолеяна гаргагIа, хьалхарча мугIарашка латташ я сводни фронтовой полкаш. ХIаьта тхо царна тIехьа да. ЛаьгIо догIа делх.

Мел сатийсадар оаха ер Коталон ди хьатIакхачарга! Дена хьатIа а эттад-кх ер хIанз...

...Кхоана 9 май да яхаш набарах денна тхо дадача хана капитуляци яь хиларах долча Актана кулг яздаьлга хайнача дежурне «Котало! Машар! ТIом йистебаьннаб!», аьнна техача цIогIо сомалелхийтар тхо. ВIаши мархIабетталора курсанташ, вIаши даькъала бувцар. Тхона Iалаьмате хьамсара бар оаха сатийса из хоам.

1945 шера 1-ча Мае, тIом лаьттача хана шоллагIа хиннача параде дакъа лаьцар тха училища. Дукха ца говш хайра тхона 24 июне Коталон парад хургйолга а оахоша цига дакъа лоацаргдолга а. Кастлашха Москве хьааха йолаелар ерригача фронташкара тIема эшелонаш. Хьабаьхка бIухой тха казармашка дIатарбора, хIаьта цу сахьате дIадоладора строевой кийчо елга. Тха училища плаца тIа йора цар занятеш. Коталон параде дакъа лоацаргдолаш яр тха училищера ши «коробка» а — цу хана оалаш ма хиллара 200 сагах вIашагIтеха строй, цхьан мугIаре 20 саг а волаш.

Парад хилалехьа массехк ди хьалха училища начальника инарала Вовченкос хIаранена дIаелар хIаьтта юкъейоалаяь «За победу над фашистской Германией» яха медалаш.

...ХьатIаэттар парад хургйола ди. Нийсача мугIарех ерригa майда дIалаьца латт парада доакъашхой. ХIаране бIарг тIалатт Спасски башня тIарча сахьата. Нийсса итт сахьат даьлча лоа санна кIайча говра тIа а вагIаш Спасски башня коанаIарех хьааравоагIа парад хьаэцаш вола Советски Союза Маршал Г. К. Жуков. Цунна духьалвоагIа К. К. Рокосовский — парада командующи. Оркестраша встречни марш лохк.

Мавзолеяна хьалхашка шийга денна рапорт хьа а нийце, эскарашка моаршал луш тIехвоал маршал Жуков, дезача цIейца бIухой даькъала а бувцаш. Цул тIехьагIа Советски правительствай Коммунистически партен, цIерагIа а цар тIадилларагIа а берригаш даькъала бувц цо сийлахьа Котало яккхарца.

Цу юкъа 1400 сагах латтача сводни оркестро дIалоац ший моттиг. Торжественни хьале ек Советски Союза Гимн. Артиллерийски салют лу. Еррига майда дIалоацаш хьахоз бIухой низбола «Ура». ХIама кIезига бIаргадайна боацача дукхача бIухой бIаргашка хий отт.

ДIайолалу торжественни марш. Из хьаелл хIаранена эзари шовзткъеи ткъеста саг чувоагIача фронтий сводни полкаша. Шоашца ассистенташ а болаш хIара полкана хьалха боагIача знаменосцаша яхь къаьстта белгалъяьннача соединенейи доакъойи 36 байракх. Керте латтар — фронта командующи. Эггара хьалха йоагIар Карельски фронт, эггара тIехьа — КхоалагIа Украински. ХIара сводни полкана шийна марш лохк оркестро.

ЦIаьхха соц оркестр. ХIаравар оагаволийташ етта йолалу фаташ. Мавзолеяна хьатIакхоач лаьттангахьа Iочуерзаяь немецко-фашистски доакъой байракхаш яхьаш йола лаьрххIа подразделени. Мавзолеяна кIезига дIатIакхачалехьа чIарх аьле аьтта оагIорахьа а берзаш, йоагача цIера алан чу кхувсаш санна, лаьтта Iокхувс цар уж. Эггара хьалха Iохкессарех Гитлера ший штандарт яр.

Сихха лакхлу Iакхувсаш латтача, байракхий гув. «Нах Остен» яхача гитлеровски похода сий дайна чаккхе хьахьокхаш йола кIоаргта маIан дола из акт чакхйоаккх фронтовой полкаш чакхъяларца.

ХьатIакхоач Мавзолеяна хьалхашка гIолла чакхдовлара тха аргIа а. Строевой выучна тIехдика хиларца данм а белгалйоалаш хиннай тха училище. ХьалхагIа, 1941 шера 7 ноябре хинна йола парад хьайийллар а из яр. Дика чакхдайлар тхо хIанз а.

ТIема доакъош чакхдаьлар, йоассаелар ЦIе майда. Массехк минут яьлча цу тIа гIолла дIайолаелар тIема техника. Бакъда, тхона из бIаргайовизар. Василий Блаженне собора тIехйоаллаше а набережнегахьа дIа а йийрза, цIенгахьа дIайолаелар тха «коробкаш». Дукха нах гулбеннабар улицашка. Каменни тIийна кIал гIолла тхо дIадолхаш лакхера чуккхувса доладу зизаш. Хьахоз «Ура» яха наха детта цIогIарч. Дувцаала йиш йоацаш да наьха гIадбахар. ТIема гIирс тIабувхар гучаваьлча го а бий, цунна барташ доах наха, мархIавехк, хьалъурагIа кхувс, зизаш тел. Хала да тха строяна улицашка гIолла дIаяха, наха баьча гонах чакхдовла. Хала а атта а дIакхоач тхо тхоай училище. Парада берригача доакъашхошта увольнительнеш лу.

Иштта дездир аз Коталон ди, иштта хилар аз дакъа лаьца Коталон парад.

В. ЕГОРОВ, къаьхо, тIема ветеран.
г. Грозный.

АУШЕВ Суламбек.

Оарцагiдовла машара

Ядерни из бирса тIом,
Дунех баккха гIерт-кха дом,
ГIерт из лаьтта доагаде,
Дунен адамаш хIалакде.
Оарцагiдовла дунен нах,
Массанена хьеж цхьа малх,
Безац вайна бирса тIом,
Сийрда хилба дунен гом!
Ядерни из тIема ала,
Эшац наха цхьаккха хана
ТIемо цIаккха яьц гIала,
Елхаьй цо воIах нана!
Варий халкъаш,
оарцагiдовла,
Ходабе вай тIема овла!
Атомни дIадаккха герз,
Бекаргболаш илле мерз.

Даьхе лораяьраш

ГIатта геттара бокха мохк,
ГIатта лира тIом бе,
Фашистски Iалаьмате бонкха низ,
НаIалт аьнна ординг хIалакъе...

Шерра декар гIордаьннача цу илле дешаш вай мехка ерригача миIингашка. Турпалеча, деналеча гIулакхашта, гIаьрахошта духьала лира къовсам дIаболабе тIахьехар цо берригa советски нах. Герз бе а делла, даьхе лорае дIаэттарий мугIарашка дукха бар вай мехкахой а.

Царех цаI — Султыгов Османа Ахьмад. ТIом хьайнача хьалхарча деношка денз Котало яккхалца фронте хилар вай мехкахо. ШоллагIча Украински, Калинински фронташка хиннав из. Денал, къонахчал гойтача Ахьмада еннай Ленина орден, I-ча степена Сийлахь - боккхача Даймехка тIема ши орден, «За отвагу» яха а кхыйола а медалаш.

1945 шера 9-ча мае Котало яьккхача дийнахьа хадац цун тIема никъ. ШоллагIча Дальневосточни фронтана чудоагIача тIема доакъошта юкъе а волаш, хьинаре дакъа лоац цо милитаристски Японе квантунски эскар дохадеча. Капитана звани а йолаш, инженерно-саперни батальона саперни рота командир а волаш чакхбоаккх цо тIема никъ.

Кхувш йоагIача тIехьенна, тахан эскаре шоай гIулакх кхоачашдеча кагирхошта къаьгта масал да Султыгов Ахьмада деррига вахар.

СУРТА ТIА: тIема ветеран А. Султыгов.

И. ПЛИЕВА сурт.

10 шу даьнна вар Шамсуев Шамиль дан нанеи доацаш висача хана. Из хьалкхевир даь вошас. 12 шу даьлча денз волавелар къахьега. Болх беш хилар трактористалла, комбайна тIа штурвальни волаш, свеклаш делаеча бригада бригадир хилар. Из деррига дега тоам беш дацар, фу дергдар-хьогI даь вешийна а, гаргарча наха а, новкъосташта а сайна фу карагIдаргда дIахайтара, яха уйлаш дагаухар.

1941 шера 18 июне ший лоIамагIа эскаре гIулакх де вахар Шамсуев. Ер поездаца водача хана хьахьийра фашистски Германи тийшача балхах Советски Союза тIалетай, аьнна.

Батальона разведка взводе связист хилар со, — йоах Шамила. — ТIем тIа мел леладаь хIамаш-м дийца а варгвац, бакъда, цхьадараш цIаккха а дицлургдоацаш да. Тха батальон хьаллоацаш хиннача минометни ротана Iалаьмате чIоагIа етташ яр йоккхий топаш. Цу хана йохайир кабельни лини. Из мичахьа хьадай ховш дацар, бувзам сихха юхаметта ца оттабича тхо хIалакде мегаш а дар. ТIаккха тхоай батальона командира майора Исаевна тIа а ваха, дехар дир аз, бувзам юхаметтаоттабе вахийта со, аьнна. Хьалехар кабель хаьда моттиг, бувзам юхаметтаоттабир.

Цу деношка хилар са вахаре эггара лоархIамегIа дола хIама. 1943 шера июнь бетта дIанийцар со Коммунистически парте членалла.

ТIем тIа керта контузи а хинна, касткаста лазар ухар сона, хIаьта а тIом дIахо беш вар.

1944 шера март бетта полка командоване Липецки тIема - пехотни училище деша вохийт Шамиль Шамсуевич. Бакъда, училища чакхъяккха вIаштIехьдаланзар. ТIем тIа хиннача контузе ший Iоткъам бора. Лорашка кхаьчар гIулакх. ТIаккха комиссе дIахо деша бокъо яланвар. 1946 шера январь бетта эскаре гIулакх дечара мукъавалийтар курсант Шамсуев. Цул тIехьагIа болх беш хул кхаш леладеча бригада бригадир, колхоза председатела заместитель, КПСС Чуйски райкома инструктор волаш.

1958 шера КПСС ЦК 6 бетта йолча курсашка деша а ваьгIа цIавеча из хул Грозненски колхозно - совхозни производственни управлене зонана вола КПСС Нохч - ГIалгIай обкома инструктор, Грозненски района профкома президиума председатель, Артемовски элеватора директор.

Шийтта шера болх бу ялатий продукташ лораеча Нохч - ГIалгIай экспедице начальник волаш. Пенсе а ваха хIанз къахьегаш ва Дагестански экспедице Грозненски отряда воккхагIа вола мастер волаш. Шамиль Шамсуевича чакхъяьккхай КПСС ЦК ВПШ, кхачан промышленноста Ерригсоюзни институт.

Шамсуева хьаьнала къахьегарал совгIа, доккха дакъа лоац общественни вахаре. Из ва экономически знаней школа кружока кулгалхо.

Даьхено боккха мах баьб Шамсуев Шамила тIема а къахьегама а наькъа. Цунна еннай Даймехка тIема цхьоалагIча степена орден, «За боевые заслуги» яха медаль, В. И. Ленин ваь 100 шу дизара хетаяь медаль.

И. ПЛИЕВ.

СУРТА ТIА: Ш. Шамсуев.

1945 шу. Коталон Байракх Берлине рейхстага тIа.

Е. ХАЛДЕЯ сурт.
ТАСС фотохроника.

Эскаре гIулакх деш ба вай мехкахой

ВОККХАГIВОЛА ВОША САННА...

Дакаев Рамзанах салте хилар 1985 шера гурахьа. Эскаре гIулакх де водаш хоза накъаваьккхар из гаргарча наха, балхарча новкъосташа. Цунна дика хьехараш дир. Бакъда, эггара чIоагIагIа цун керта чу дижар дукха ха йоацциш эскаре гIулакх даь а ваьнна цIавенача, воккхагIволча вошас Руслана даь къамаьл дар.

— Эскаре гIулакх де атта дац. Хье ихо ма велахь тIема техника Iомаеш, строевой занятешка, дисциплина чIоагIа хилийталахь,—аьлар Руслана. ТIаккха юххера а тIатехар. —Тхо теш хьох!

Рамзана язду дика гIулакх дарах, тIемен политически кийчо еча толамаш дахарах 1985 шера декабре шийна «Сержант» яха звани яларах.

Каст-каста язду Рамзана даьга — «Грозненский» совхоза керттерча экономистага Дакаев Вахийга. Шозза письмо кийцар В. Дакаева ший воI гIулакх деш волча часта командованегара. Цар тIа баркал йоах даьна, цанна воI дика кхеварах.

Бакъда, цIагIа эггара дукхагIа Рамзана гIулакх мишта ду дагадоалларех ва цун зIамагIвола вош Аслан. Из хIанз кхоалагIча классе мара деша вагIаш веце а, амма кIезига хац эскарах. Рамзан а витац дукха ха ловш волча зIамагIволча вошас хаттараш деш, каьхат массаза язду.

Ший цIагIа яьздеча каьхаташ тIа Рамзана дувц салтечун вошалах, барттайнача интернациональни тIема дезалах. ГIулакх даь ваьнначул тIехьагIа сай юрта вахаш а къахьегаш а хургва со, йоах.

ХIаьта из ший деша да волгах, воккхагIволча вошас санна тIема декхар цо сийленца кхоачашдергдолгах шек вац цхьаккхе.

А. ШАМСУТДИНОВ.

38 шу даьлча...

— Сага тIехкаш йоахк цига, — аьнна юхавера силос чуйолла кIоаг баккха вахийта механизатор.

— Тийрка берда йисте-м дукха хул хиво хьааратайса хьайбай тIехкаш, — аьлар бригадира. — Фуд цига сел хьо шек вала везаш?

— Иова сона хьайбай яраш а, — аьлар вокхо, юхь тIара хьацар дIа а довнхаш. ТIехкара кIаьга а гучадьлар. Цхьа тIемахо хила везаш ва цига воаллар.

Иштта дIадолалу вай хIанз дувцаргдолча хIаман истори. Из хиннад 1942 шера 17 сентябре Тийрка йистте уллача Ищерская яхача станица сигален тIа.

...Механизатора гучаваьннача сага каша мичахьа доал шоашта хайча оарцагIбаьлар цу станицерча школа пионераш, карт йир каша гонахьа, цIе байракхилгаш егIар саг юхе гIоргвоацаш. Юххера а каша хьа а даьста хьежача: бе еллача йост мо оата а луш Iоуха «ТТ» яха тепча, дохкаденнача тIехнара дакъилгаш, мукхдна коча чопалгаш, кIалана юкъе доалла каьхат корадир. Цу каьхата тIара хайра 38 шера мичахьа вахав-ваьннав ца ховш хинна Назрановски районерча Наьсар - Кертера Эсмурзнев Асламбика Мовлат из волга.

Пионераша дIахо тохкам бу. ХIанз дукхагIа ба уж. Ищерскерчарех дIакхийттаб Наьсар - Кертера бараш а. Уж а оарцагIбоал шоай юртахо цу Тийрка йисте мишта нийсвеннав, из мишта кхелхав хьажа.

Дукхача бетташка техачул тIехьагIа адрес Смоленске кхоач. Цига хIанз а аэропорта начальник волаш болх беш ва цу дийнахьа, 1942 шера 17 сентябре, Мовлатаца цхьана самолета чу хинна летчик Автономов Виталий Афанасьевич.

Назране венача цо гучадаьккхар бокъонца дола бакъдар.

— ДIавига со Тийрка йисте, — аьлар цо. — Из айса дIавелла моттиг тахан мо дагайоагIа сона.

Дукха лийланзар Виталий Афанасьевич ший новкъост воалла каша лехаш. Тийрка тIагIолла дIахьежаш латташ цхьа юкъ а яьнна, аьлар:

— Хьалларча айеннача моттиге дIавеллар аз из. Ше яьхача дIатIа а ваха цу каша юхе дIаэттар запаса полковник Виталий Афанасьевич.

ХIанз лоаца шун теркам тIабохийтаргба аз цо дийцачоа.

...Город Орджоникидзена гаьна йоаццаш уллача Архонке латтар аэродром. Виталийн Мовлати цхьана бомбардировщика тIа бар. Виталий — летчик, Мовлат — штурман. Денал, къонахчал долаш вар шаккхе а. ТIом бе бахачара цIаккха «даьсса кулгаш» долаш юхаберзацар уж: штурмана командаш хоадам боллаш хулар, бомба чуккосса еза моттиг нийсса белгалйоаккхар цо. Цудухьа тIом болабенна дукха ха ялалехьа «ЦIеча Седкъа» орден Iоэллар Мовлата наьха тIа.

ХIаьта Тийрка тIа яь рейд юххера хилар цунна а Виталена а. Мишта хилар из?

Немецки танкови колонна город Грознена гаргагIорташ йоагIа, йохае еза из, аьнна хоам бера цхьан дийнахьа Архонкерча аэродроме. Из йохае баха безараш юкъе Автономовеи Эсмурзневеи цIераш яьхар эггара хьалха.

Бомбех «китамаш» йизза йола пхиъ бомбардировщик гIеттар. Царех хIараненна гонахьа шийт-шийтта истребитель яр уж лораеш. Нихъ хьахьохкаш хьалха йодар Виталей Мовлатей звено.

Болабелар сигалара тIом. Акхар звенона духьалъяьлар йичахьара йоагIа ца ховш яьхка немецки 19 самолет. Лотаяла йолаелар немций самолеташ. Тхьамаш кагдаь оалхазараш мо Iочуетталора уж Тийркал дехьа ядача хьунашка.

Цу цIера, кIура юкъе гIолла чакх а яьнна, танкови колоннана тIанийсъелар Витале бомбардировщик. Кхет - кхетар меттахьа а кхеташ, чуеттаяла йолайир бомбаш, Мовлата люк хьаеллаше.

Бомбаш кхоачаелча кIалхара яла елар акхар бомбардировщик. Царна тIехьара дIа ца йоалаш тIаккхуш яр немецки ши самолет.

Тийрка тIа гIолла Ищерскегахьа хьачухийцар Витале ший яьсса самолет.

— Мовлат, де дезар хьадаьд вай, воха ма вохалахь! — аьнна ше ваггIачара цIогIа техар Витале. ТIаккха хьахозаш цун оаз йоацандаь юхахьежар летчик. Мовлат юхааркъал а вежа уллар. «ЦIе Седкъа» боаллача наьха тIа цIе хьет йоаллар. Юхь тIа бое бацар. Кхийтар Виталий: Мовлата меттахьа кхийттаяр.

Тийрка ер хьатIакхоачча шe цIаьхказа чухахка, аьнна юхайийрзар немецки самолет. Лозаьяр бомбардировщик. «Мовлат хIаьта а вета а дIа ма ваьннавий», аьнна 800 метр мара лакхал ца йисача хана, бомбардировщик ше йодача дIа а яхийта, чутоссавелар Виталий. Диканца, парашют сиха еллаелар.

Цхьа юкъ яьннача тIолла хьал а гIетта ший новкъостах, самолетах фу хиннад хьажа вахар летчик, астагIа а лелхаш (пхо кхийтта чов яьяр цун кога). Цхьа «кит» мара хIама йисаяцар самолетах. Ткъамаш цхьаннахьа дадар, цIог — кхычахьа. Даггара хьежача - техкача Мовлат а коравинзар самолета чу, 10 метр гаьна чура дIакхесса хиннадар Мовлата дакъа самолет Iокхетача хана.

Цига тIакхаьчача пехотинций новкъосталца из иллача каша а даькхха, шийна тIадувха барзкъа а кхы мел йола хIама а шийца йолаш, плащ-палаткана юкъе а велла, дIавеллар Витале ший новкъост.

ХIанз Баку — Москва яхача наькъа тIа Назрановски перекрестнана юххерча «Турпалий гувна тIа» дIавелла воалл из. Бронетранспортераца хьа а ена, цига дIаехкар диззача 38 шера мичахьа йоахк ца ховш яьхка хинна цун тIехкаш.

М. ЗАНГИЕВ.

БОКОВ Ахьмад

ДОГIАНХА ДАШ ДЕЛХАШ

ДогIа бийса йоллалца дийлхар, тIемо бIоахбаь нах а дIоахдаь лаьтта а мелдича а кхоачам ца хеташ. Бакъда, геттар сацанзар, гIийло дарзагIа делхар.

— ЗIамига догIа сецад, доккхадар доладеннад оалаш да, —аьлар Ражапа дехьагIа вагIача Гирин Степанага. — ХIаьта ер... Доккха догIа сецад, зIамигадар доладеннад.

— ДIаьхдала а мег, — тIатехар цхьаькхане.

Кхоана хьайх фу хургда ца ховш латташ тIом, гаьна воаццаш хьона Iоажал кийчъяь, из хьа мишта лургья ца ховш вагIа моастагIа, гIийлла, сагота делхаш догIа. Деррига лаьрххIа сага дег тIа безагIа бала боссабе вIаштIехьдаькккхача санна.

Саготду Ражапа Виктор дагавоаллаш. Фу хилархьогI цунах? Хала човнаш яр цунна хиннараш. Юртахо оалар цо Ражапах ше цун юрта яьккхача хана Ражап юрта гаьна хиннавале а.

Цхьаькха а ва цар батальонаца. Из бокъонца Ражапа юртахо ва. Иззамо цу юрта Iо а ваьв, иззамо готан хьунагIеи а нхав, школе деша а ваьгIав. Кхыметтел цунца цхьана классе. Мовлдин яхаш. Цо-м юртахо а алац Ражапах, Виктора мо. Къамаьла тIера вац из. Цхьа ший оамал йолаш ва. Шийга саг дIайнстхилча юхайистхилар мара кхы цун оаз хазац сага. Цо-м юрта хиннача кердача хIамаех а веннachох ваьнначох а хIама алац. Ражапа дIа ца хаьттача.

— Хьамид верах а Виктора дийцад Ражапа. Ражапар дезал а иштта царца цхьан метте нийсбенна кхыбола цар юртахой а мехках бахара дукхагIа Хьамид бехкеву цхьабараша. Бакъда, Ражапа дас Къаршечо Хьамид а бехкевацар, Iаьдал а бехкедацар.

— ТIаккха мала бехкеве воалл хьо? — оалар Къаршечунца из къовса веннaчо.

— Шин етт, цхьа говр мара доаца хьо кулак ваь укх мехка вайтараш мара кхы малав бехке?

Къаршечун бакъдар аьлча, шин Iаттал совгIа гамаж а иттех устагIа а бар. Боахам дIаязбе баьхкарашка колхозе дIачулургда ше аьлар цо цхьан Iаттали кхаьбиъ устагIали совдараш. Хьай кхы де хIама доацандаь лу Iа аьлар. ХьажкIаш фуала йоаха машин корайир отара кIал латташ. Къарше сакхетарг хилча гIоне цар йолаш яр из. ТIеххьарча массехк шера болх ца беш, мукхъюаш латтар из. ХIанз тоае лерхIар Къаршечо. Колхозе дIачулургъя аьлар цо из машин а доа бизза латтача хьажкIех ахаш а. Хьайгара хIаьта а вета а дIайоахаргйоландаь лу Iа аьлар. Хацар Къаршечунна фу дувцаргда, мишта дувцаргда. Хацар цунна юрта ужжал нах кулакаш бе беза, аьнна белгалъяь задани йолга, юххьанца цу списка тIа хинна Тимарсолтен цун вошa Сосаркъеи цу юкъера дIабаьннaлга а, ше царна меттел юкъевихьалга а. Хьамид ший хулчох духьалваьнавар Къарше цу юкъе ца вахийта. ТIаккха мала вохийтаргва хьаттар лакхера вайтача уполномоченне. Задани кхоачашъе ма езий. Тимарсолтар юкъера хIана баьхаб аьлча, из лакхехьара Iоаьннад аьлар. Тамаш яр-кх лаьрххIа областера, БуротIара из Iоаьннадале. Цигара вайта лела уполномоченни хургва-кх из аьннар. ДегIала баха хургба цунна Тимарсолтей Сосаркъеи. Тимарсолта ше а тоъаргва цу гIулакха-м.

Мичча бесса дале а цхьан Iуйранна Ражап школе классе бIарга ца вайча, хьехархочо хIана вац аьнна хаьттача, вIаши бIарахьажар бераш. Шоашта цар дезал селхан юртара дIабахийталга ховраш а фу аргда ца ховш Iийра.

ГIийлло дарз а делхаш, дохк а доаллаш ди дар из. Таханардар мо-м дацар. ШийлагIа дар. Iан бIаьстин вIашагIакъаста ха яр.

ХьалхагIа цIерамашинаца, тIаккха кемаца бигар уж. Форда чу кховса боахк вай, яхаш, вIаши кхерам тувсар наха, дуIаш дора, даьлагара дикадар дехаш. ТIаккха юха цIерамашинаца бигар.

ЙIайха моттиг яр уж Iобоссабаьр. Юххьанца хала дар кердача, ца йовзача метте, бакъда, кастта дIатарвелар Къарше. Балхах бIу къожабеш вацар из, иштта Iомаваьвар цо ший воккхагIавола ши воI: Малсаг а Ражап а. Балхах бIу къожабеш воацачо миччахьа а овла хецаргба.

ТIом хьовча хана саг хьоаьяр Къаршечо Ражапа. Шоашца воалаваьча, лоаллахарча юрта вахаш волча Мочкъий - Юртарча сага йоI. Малсага саг йоалаяь-м ши шу а дар. Цун-м кIаьнк а вар. Узбечка яр цо йоалаяьр. Зарифа яхаш хоза цIи а йолаш. Хьатара бос а болаш, доккхий Iаьржа бIаргаш а сагага хьайистхулашшехь делакъажаш, дийстано бордаш а долаш яр из. Ражапа саг йоалае кхензар, Малсаг а ший Зарифа а йита тIем тIа вахар. ВIаштIехьа-тIехьа вахар уж шиъ.

— Даьра доккха дика а ма даьд хьона укх Iаьдало, шаккхе воI тIем тIа вахийта везаш, — Къаршечунга ала а нийсвелар.

— Аз цIаькха а цIаькха а ях Iаьдал бехке дац тхо укхаза доаладара, — жоп лора Къаршечо. — Дог тийша ва со... Тийшаболх ба, тийшаболх. ХIаьта из баьчох баханза Iергбац.

Окопа чу гIолла дIахо а ваьна, Мовлдина юххе Iолохвелар Ражап. Гош тIа Iолохвала мара Iоха йиш йолаш яцар окопа кIийле. ДогIо йошаьяр. Цхьабараша белаш хьийкха тIера тIаьда тIоа дIабаькхабар.

— Вай юртах хIама мича дувц Iа-м ва Мовлдин, аьлар Ражапа.

— Фу дувцаргда аз? — баламаш ээар Мовлдина.

— Колхоза председатель малав?

— Мовли ва, Хьамид вийначул тIехьагIа Тимарсолта вар, — Из а вийнав.

Цецваьнна шерра бIарган делладелар Ражапа. — Вийнав из а? — Лагере, лаьца ма варий из, — аьлар Мовлдина.

Из хьахезача дагадера Ражапа дас яьхар: тийшаболх баьчох бахханза Iергбац. Из хоам баь нIезиг-дукха сапаргIатадаьккхар цун Мовлдина, йистхила веце а.

Сахиларга лестача хана догIа геттара сада а сеца, сигале йиикхар. Дукхха бутт хьа а кхийтта, дуне кIезига сийрдадаьллера. Дег тIара бален сагота кIезига дайдеш. Нагахьа санна уж дукъа юххье балаге ШинаргIаюкъе Iочуьхьежача, гуш хургъяр Ражапа юрт. Укхаза эггара хьалха цар дивизи йоагIача хана а дийкха ди дар. Махьмад - хитIа сайцар уж. Цигара дIахьажача низкъа хоалуш мара яцар Ражапа сакхетам чура, цун сих дIайоалаш йоаца юрт. Да ма хьакхарг, дукъаца гIолла кхы а дIадахадаларе, шаьра гургъяр юрт. Мел сатийсад Ражапа из бIаргагарга. Мел гIанахьа духьалъихай цунна из. ХIанз тIем тIа волаш а — шоллагIа шу да из тIем тIа вола — фордал дехьагIа улла ше вахаш йола юрт яц цунна гIанахь духьалхьувкхар, из ше Iоваь, бера ха дIайихьа юрт я. ДагадоагIа бIаьстий юрта йисте цу лилла мо сийнача баь тIа, цу хозача ферта тIа бургацах лайза, куллах лайза. Хийла фоарти белажаши лазаш чувоагIар Ражап, куллах ловзаш котваьннар белаж тIа а хоаваь дIайхьай кхийле.

ДIаяха ха юхайоагIаргъяц. ЦIаккха а. Ше ваьхача юрта-м юхавоагIаш хул саг. Ражапа хургдац-хьогI юхавар? Дагараялац цунна ший юрт. Из немцашта карайоде? Гаьна мичаб уж-м цунна. Укх дукъал дIадехьабовла безаций цар, тIаккха шинаргIаюкъе чубовла а, юрт дIалоацаш хилча? ХIаьта уж дукъах хьалтIа а ца бовлийташ совцабаьб. Цхьа гIа тIехьашка ма довла аьнна да лакххехьарча командоване приказ. Довзийтад из тIемахошта.

Укхаза юхасов цабича, укхазара юхалакха а мег моастагIий-м, геттара хIалакбе а. ТIаккха ший даьна духьал гIоргва Ражап. Дийна вусе. Малсаг а.

— Гой дади, оаха тхоай синош кходадьдац Советий Iадал бахьан, оаха цIадаха бокъо яьккхай вайна. Вай мохк, вай юрт дагайоаллаш ма варий хьо, цига кашамашка дIаволлал ираз хургдий-те яхаш. Вай юрта ваха ираз да хьа.

Ражапа уйлаш юкъаIоахаш мина шок хезар, цунна тIехьа цхьаьха а. Дукхха цар окопашта тIайоагIар уж шокарч. «ГIарх» дадар, дехьа а, сехьа а, тIехьашкахьа а, хьалхашкахьа а. Окопа йисте хьаьнна латтачарех мина хьачухоарцадир, Ражапа баьна а лоацаш. Ма дика да аьнна хийтар, окопа чу цаьнна а. Из мара децарий! IотаIа кхийра цун-м. ТIагIолла дIаяхар гаргаш.

Селхан танкаш тIайоагIача хана, царна духьала-м бе тIом бар: танкашта духьалара топаш яр, гранаташ, лоталуш дола даьтта чудетта шушаш яр. ХIанз минашта духьала фу тIом ба цар, фу герз да? Иштта шоаш болболча дIатеба, дIабийша ца баьдача де хIама дац, даьлах тешаш волчо цунгара къахетам а бехаш.

Дукха латтанзар из «шувви», «гIархи», гобаькхха урагIъуха йости, баьцаши, царца юкъ-юкъе бIалаши. ХIанз кхоачам ба аьлча санна сайцар минометаш. Окопашкара дехьара а сехьара а хьахозар узамаш. ЦаI даггара сердар, хьанна серд а ца ховш. Човнаш ехка, хала чов хиннараш тIема юкъера баха сихбенна дIа-хьа удаш санинструктораши санитараши бар.

— Шорта, шорта, дахчах баьбац хьона са пхьарс! — йоахар цхьанне, узамаш а деш.

— Вошилг, со аллийта, садар дIадаьннад, гой ер каьхат дIадахьийта, — йоахар цхьаькхане. — Селхан яздаьдар... — Кхы йист а хиланзар.

(Йистедоалар. Доалалур 5-чеи, 7-чеи арадаьннача газеташ тIа).

КОЛЛЕКТИВАГА НИЗ БЕННАБ

Карабулакерча химреагентий завода коллектива 1987 шера хьалхашка латтараш чIоагIа бехктоххаме декхараш да. ДIадахача шераца нийсдича продукци арахецилга, 13 процент лакхде деза. Цу тIа, укх деношка кердача формах къахьега долалуш а да тхо. Долче, тха таро хургья кулгалдара экономически фактора лоархIам лакхбе, къахьегама овсарле лакхъе, арахеца продукци дукхагIа хилийта, цунга дIадодар дикка кIезигде. ДукхагIа алапи эца безам болчо дикагIа къахьега а деза. Бакъда, «дикагIа къахьега деза» яха дешаш цхьацца болча наха ший тайпара кхетаду. Цхьаболча кулгалхошта хет из должностни инструкцеша дIадехараш кхоачашдечара тIахьожам чIоагIбе беза яхилга, из долаш санна.

Заводе дукха ха йоаццаш хилар коллективни договор тIаэцара хетаяь собрани. Цига кулгалхоех цхьанне укх тайпара предложени елар: моллагIа нарушени ярах выговор еннача сага преми лоххйойла, аьнна. Из дича йоахар цо, шоай декхараш диззагIа кхоачашде хьожаргба болхлой.

Цхьабакъда, из дош чакхдаланзар. ХIана аьлча, моллагIча производствера толамаш болхлоех тийша да. ХIьата царна лерттIа къахьегама хьалаш вIаштIехьдахарга хьежжа уж толамаш хургдолга дика ховш да. ТIаккха хIаране дикагIа кхетабергба хьалхашка латтача декхарий лоархIам.

Сага фактора лоархIам айбара заводе таханарча дийнахьа деш кIезига дац. Администраце, партийнии профсоюзнии организацеша дукхагIа терко ю наьха социально-бытовой хьашташ дикагIа кхоачашдара.

ХIанз укх сахьате завода баланса тIа латташ да 10,5 эзар квадратни метр наха чубаха цIенош. ШийтталагIча пятилетка шерашка кхы а хьалде лерхI дуккха квартираш чуйола ши цIа. Иштта кхоачашбу оаха 2000 шерага кхоачаш хIара дезала къастта квартира хилийта еза, аьнна вай парте баь соцам.

ДегIабоагIаш латт гIон бола боахам а. Дика ферма я завода доалахьа. ДIадахача шера завода болхлошка ехкай 20 тонн совгIа шура, 22 тонн дулх, хIьата парникови боахамо хьалкхейир массехк тонн нарсаш, кабуц, помидораш, кхыдола баьцадаараш.

Кердача тайпара къахьегам вIаштIехьбаьккхача производствана юкъейоалаяьй кхомбара лицевой счеташ. Цу гIулакхо хIара смене, участке дукхагIа теркам тIабохийт кхомбаран хьурматдаран. Бийдал, материалаш кхоярах премеш яларца белгалбоах оаха заводера нах.

Масала соахка, 6 эзар сома маьха бийдали 196 тонн условни доагори кходаьд оаха. Цунца цхьана коллектива бокъо я технологически оборудоване болх ца беш латтарах бехке барашкара из бахьанце хинна зе меттаоттаделга хьадеха. Из нийса даь хIама а да, хIана аьлча, боахама доал дара кердача формага даьннача хана лоархIам бе беза зIамигачун а доккхачун а.

Белгалдаккха деза тха завода болхлоша юкъарча вахаре дакъалацар, шерра гласность хилар санна дола гIулакхаш тIеххьарча хана дукхагIа теркам тIабохийташ леладеш хилар. Къаьстта из хоалу болхлой собранешка. Бакъдар аьлча, наха-м хьалхагIа а дора собранешка къамаьлаш. ХIьата а собрани яьнначул тIехьагIа дицлора дийцар, критика а кIезига хулар. ХIанз кхыча тайпара да гIулакх. Дукха ха йоаццаш коллективни договора хетаьльча собране даь къамаьлаш бакъдар массанена а хозаш, юхь-дукхьала дIаоалаш дар. Болхлоша дувцар шоай дог лазачох, хьалхе а кулгалхоща цхьана вIаштIехьдаьхача наьхаташ тIа а ца хьежаш.

Хаьдда предложенеш елар цига къамал даьча вокхагIа волча аппаратчика Н. Пожарова, болхлочо Н. Мариковас, лаборанта А. Тинайновас, водитела М. Щербакова, кхычар. Гуш дар тIеххьарча хана наьха сакхетам лакхбеннилга, хьалхарча мекъалца дIахо болх бе царна ца ловлга.

Тахан майрра ала йиш я: администраце, парткомо, профкомо къахьегача наха юкъе дукха а дукхагIа бу политико-кхетама болх, сага фактора лоархIам лакхбара дукхагIа теркам тIабохийт, аьнна. Цу бахьанца хоаяллала лакхъеннай къахьегама овсарле, балха ха зехьа йовлгеи, уйла ца еш кадраш дIахьа хувцалулген кIезигденнад. Цунга хьежжа лакхденнад къахьегама хьоккамаш а.

ХIанз заводе дIадоладаьд инженерно-технически болхлошта аттестаци елга. Цо таро лургья производстве инженера сий лакхде. Царех ца туллаш цIи мича хул: къахьегама инженер, кадрай инженер, снабжене инженер. Цар кхоачашдеча декхарашка хьежача уж геттара гаьна ба инженера творчески балха.

Тха заводе, хала хете а хIанз а, чIоагIа байбеннаб сменни инженера-технолога лоархIам.

Доккхийи чоалханен декхараш да юбилейни шера тха завода коллектива хьалхашка латтараш. ДIабахача биъ бетта балха итогаша тешал ду уж декхараш дизза кхоачаши тIеххоачаши дулургдолаш тха коллектива йолга.

А. СИНЧИНОВ,
Карабулакски химически реагентий завода производственно-технологически отдела начальник.

Грозненски консервни заводе кIезига бац йIаьхий къахьегама опыт йола ветеранаш. Массаза а кагирхошта масал телаш, царна новкъостал деш хьабоагIа уж.

Иштта чарех цаI я лакировщица Афанасьева Валентина Петровна. ХIанзчул ткъаь ворхI шу хьалхагIа ера из заводе къахьега. Цхьаккха а балха говзал яцар, хIьатта мара къахьегама наькъ тIа яьннаяцар Валентина Петровна. Лоаццача юкъа варщицай говзал караервайир цо. Цул тIехьагIа бархI шера цу говзалах фруктови цехе къахьегаш хилар.

МоллагIча производстве чIоагIа пайда боалаш хIама да смежни профессеш караерзаелга. Из дика кхетадора Афанасьевас. ХIанз цунна хов йиъ специальностагIа болх бе. МоллагIа чоалхане декхар цунна тIадулл цеха кулгалхоша.

Укх тIеххьарча массехк шера лакировщица йолаш къахьегаш я Афанасьева. ХIара дийнахьа ший производственни нормаш 130—140 процент кхоачашъю цо.

СУРТА ТIА: лакировщица В. Афанасьева.

З. БАТЧАЕВА сурт.

ДИКАГIЙОЛА ОПЫТ—МАССАНЕНА

ПОДРЯДАХ ДОАЛА БЕРКАТ

План 40 центнер йолаш хIара гектара тIара 84,9 центнер люцерна йол яьккхар соахка дезала подрядагIа къахьийгача Сунженски района Ленина цIерагIча колхоза механизатора ЭГИЕВ ЮВСАПА звенос. Цу толамга кхача мишта карагIдаьлар дувц цо тахан.

Со, са сесаг Зулай, гаргара нах Хаджиева Зулай, Зубайраев Хьажи юкъе а волаш, дезала подрядагIа аьла леладе бIаь гектар гаргга люцерна хьаийцар оаха соахка. Колхоза правленеца оттадаьча договорага хьежжа цунна доал дара минеральни удобренеш, техника: МТЗ-80, Т—70, ДТ—75 марках кхо трактор, догIан хьисапе хий детташ йола установка, Е—281, Е—301 марках шоаш лелаш йола косилкаш, мел эша доагора-смазочни материалаш, кхыдар. Хоадам бир оаха яьккхача хIара тонн аьлах мел ахча лургда а. ХIьата из яккхарга дIадохийтачунга, цун дикалга хьежжа тIеххьара итог йича доагIаргдолчох дар а къоастадир. Оттаяьча расценкашта геттара раьза хилар тхоах хIаравар.

Эггара хьалха коллективера хIаране декхар къоастадир оаха. Кхалнах хий детта а аьла хьекха буц дикагIа йокъалургйолаш тIакIалтIаяха а хьожабир. Техникана доал делга, цунца де деза деррига балхаш кхоачашделга ази Хьажей тхоашта тIаийцар. ХIьата а кхалнах хий дилла тIехьабусача хана царна гIо ца деш Iацар тхо. Шоай аргIаца цар а новкъостал дора тхона, касарех улла йол ханнахьа хьаэца тхо кхоа ца деча хана.

Iомайир люцерна доал дара а йол яккхара а опыт. Масала, хий Iуйрийнен сарахьеи мара тохацар, дийнахьа из техача бIайхача малхо лаьтта сиха докъа а деш баьца из кIезига кхоачилга, хIьата цунах зе мара пайда ца хулилга ховш.

Касарех улла йол Iуйрийна сецца баьца тIа тхир диллача хана мара вIашкатохацар. ХIана аьлча, йокъаенна йол, оата а луш, дукха лордилгаш Iолег. Цунца цхьана лохлу цун дикал а.

Люцерна дикагIа хилийтара, цунна хулача лазарашца, зене йолча садоахача хIамашца къовсам лоаттабара бIаьстан юххье макхаш, дискаш даьхар, минеральни удобренеш тайсар. ХIьата 15 градусага дIакхоачаш йIоахъелча зене йолча хIамашта а лазарашта а духьала молхаш етта йолайир. Цул хьалха из болх болабаь баларе, цу гIулакхах пайда а баргбацар. Ховш да, зене йола садоаха хIамаш цу ханна мара дийн ца лулга.

Цкъа хьекхачул тIехьагIа, цу сахьате минеральни удобренеш а товсаш хий тохар. Дерригa балхаш ший ханнахьеи агротехнико дIа ма деххеи чакхдахара къаьстта теркам тIабохийтар. Цу гIулакхо вIаштIехьдалийтар соахка люцерна цкъа мошача доакъаран диазза аьлан чуэца, ХIьата оаха соахка Iалаш мел яь йол цхьоалагIча классах хилар. Хьалха, подрядагIа а доацаш йол йоаккхача хана, цIаккха а хиннаяц из шоллагIча классах мара.

Йол яккхара дIадодачун кхом барах, из дика хиларах тIеххьара перерасчет яьчул тIехьагIа деннар дIалаьрхача, бетта тхоах хIаране 650 сом гаргга кхоачаш хиннилга. Цул совгIа, договорага хьежжа цIагIара хьайбаш кхабара тоъал доакъар а делар.

Тхона кхьчар кхы а дукхагIа хургдар, цхьацца кхоачамбоацараша новкъарле яь ецаре. Масала, хьоккаше оаташ лафеташта тIайотташ йола Е—301 яха косилка диззача шера пайда ца эцаш лаьттар тха, мошача доакъара буц хьакхара кхозза мара кхай тIа ара ца йоакхаш. ХIьата из тхога хиларах хIара дийнахьа колхоза бархI-бархI сом гаргга тела дезаш а хилар тхо.

Люцерна делаяра укх шера договор оттадеш, ца эша техника дIа а йоаккхаш, эшачунца тхо Iалашдергда, аьнна дош деннад колхоза кулгалхоша.

ХIьата оаха укх шера тхоашта хьалхашка декхар оттадаьд, кхо план а еш, дика йол кийчъе. ЛаьрхIар кхоачашдара низ а кхобергбац.

ДIаяздаьр М. ХАМАТХАНОВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Тахан—42шу дуз Чехословаке халкъий къамаш-мукъадахара тIехьара къовсам чакхбаьннеи Советски Эскаро фашизмах мохк мукъабаьккхаи

«КЪАМАЬЛ ДУ ПРАГЕРА!»

1945 шера шоатта дийнахьа 5 мае 12 сахьати 33 миноти яьлча лелхача гранатий, еттача автоматий таташта юкъе гIолла эфирера дог тохадолийташ дола дешаш хьахезар: «Къамаьл ду Прагера! Кортамукъален оаз! Чешски къаман совета кулгалдеш йолча чехословацки къаман восстане радиостанце масса вола чех герзаца кхы хье ца луш Прага новкъостал де тIахьех!».

5-ча маегара 6-ча маега довлача бийсана городе 1600 баррикада хьайир, цига тIом беш 30 эзар совгIа патриот вар. Восстани ерригача Чехеи Моравей гIолла дIа-хьа яьржар. Эггара къизагIа тIом Праге латтар. Гитлеровцаш фухха даь а чехословацки столица карара ца ялийта гIертар. ХIьата нагахьа санна из де вIаштIехь ца доале, хIама ца юташ ерригa а йохае.

Берлин караера, эггара дукхагIа цIий Iодахийта бола тIом чакхболаш латтар, бекхама сахьат а гаьна дацар. ХIьата Чехе инарал Шернер командир вола нацистий миллионни группировка чIоагIгIа духьале еш яр. Гитлеровцаша низ боацача дорхалца террор чIоагIйора. Прага Жижковецеи Панкрацеи цар къиза кхалнахи бераши доадир. Кердача тамашийнача зулама кийчо еш бар фашисташ 9—11 мае — Прага ерригa а йохае, цига баха нах боабе.

...ТIаьхьехам дIахезачул тIехьагIа патриоташ Виноградашкарча радио ЦIенна хьалхашка гулбала болабелар. Гитлеровций отряд йохайир, хIьата радиостанци повстанций доалахьа йиссар. Диззача пхе дийнахьа цо халкъ къовсам лоаттабара хьалхьедора, информацеца патриотий дог урауваттадора. Гитлеровцаш лаккхера бомбаш чуйийтта радиоцентра здани йохайича, Виноградашкара Ян Гуса храме цхьан ханна йола студи вIашагIъеллар. Цо ЦIеча Эскара доакъоша Влтавера город мукъаяккхалца цунах дола хоамаш дора. Советски Союза Маршала И. С. Конева дийцачох, геттара къиза тIемаш лаьттача хана а тIехь шоай къамаьл ца соцадеча оккупированни Европе дукха хиннa йоацача городех цаI яр Прага.

6-ча маега довлача бийсана пражски радиос новкъостал дехаш дола кхайкарал дир: «Прагана массе а оагIорахьара немцаш тIагIерташ латт. Дов деш я германски танкаш, артиллери, пехота. Прагана чIоагIа новкъостал эш. Самолеташ, танкаш, герз дайта. Новкъостал де, новкъостал де, сихагIа новкъостал де!». Кхайкарал дIахезар. Советски Лакхерча Главнокомандоване эскарага тIом беча Прагана сихха новкъостал дарах бола хоам бир.

8-ча маегара 9-ча маега довлача бийсана массанена дIахайра Германе хаьдда ала хIама доацаш капитуляци яра актана кIала кулг яздела. Советски Эскар ма хулла сихагIа Прагана новкъостала доагIалга. Цхьабакъде, Чехе фашисташ герз Iодилла безам болаш бацар. Уж шоай наькъа тIа мел дар доха а деш малхбузехьа дIабаха кийча бар, американцашта кара бахар духьа. Танкехи, авнацехи, артиллерехи пайда а эцаш гитлеровцаша Прагера малхбузехьа йолхача коммуникацешта тIахьожам лоаттабара. Цхьабакъда, дукка-м лоаттабанзар. Баррикадашкара къиза довнаш совцаш дацар. Цу хана фашисташа Iехабара никъ лаьцар. Цар Чешски къаман совета викалашца барт бир, цхьабакъда, тIом соцабинзар.

«Немцаша герз Iодилла дац, — хоам бора радиос 8 мае сайрана нис сахьат даьлча. — Цар артиллери 17 сахьат даьлча барт белга дIадоладе лаьрхIа хиннача Езерка яхача моттиге дов деш я, немцаш а шоаш аьннар кхоачашдаьдац. Цар дов дора больницешта...».

Пражски восстанена эггара кхераметIйолча моменте 1-ча Украински фронта танкови эскар Рудны яхача тархеш йолча лоамашка гIолла сиха 80 километрови никъ а баь 9 мае Iурра чехословацки столице чубаьлар. 8 сахьати 15 миноти яьлча радио самукъадоаккхаш бола хоам бир «Сий дола ЦIе Эскар Праге чудоал! Таханарча бийсана а тIехьа нах боабеш, къоалаш деш лийнна немецки ордаш дIаяха гIерт. Баррикадашка хьалха ца хиннача бесса фийла а хила, тIема кийчо а чIоагIъе!». Къовсам дIахо бодаш бар. Цхьабакъда, хIанз кIаьдбеннача баррикадаш лораьчарца цхьана тIом беш ба советски танкисташ.

8 сахьати 40 миноти: «Советски танкаша хIалакъю юхейиса немецки духьале. Даькъала хилда сийдола ЦIе Эскар — вай даьхе мукъаяьккхар! Даькъала хийла кортамукъале!».

Цу Iуйрана советски тIема корреспондент Полевой Борис хьалхарча самолетаца Праге Строговски стадионе Iовессар. Из сиха вар доха даьча радио ЦIенгахьа — гIеттача Прагана хьалхарча тIом хиннача моттиге кхача, радио чу гIолла чехословацки столица мукъаяьккхай аьнна Москве хоам бе.

— Баррикадаша ерригача гаргарча улицашта юкъе юкъ а еллаяр, цар тIехье хIалакъяьяр, массанахьа патроний гильзаш ядар, — дагаух Полевой Бориса. — Цхьан баррикаде тхона гIайгIане сурт дайра. КIалтIараяьннача грузовика юхе уллар Iоажало а тIехьа ийрча яьккха йоацача хозача йиIий дакъа. Цун бе йоаллар консервни банках яь граната. ХIьата цунна юххе шерра дIа-хьа даха кулгаш а долаш танкист-красноармеец уллар. Чешски йоIа новкъостала водача хана пхо кхийтта вожаваьвар из. Уж наха баь го а болаш корта кертагахьа а болаш бадар советскии чехословацкии халкъий вошала символ санна, цхьана Iодахийтача цIийца чIоагIдаь вошал санна...

ЦIе седкъий тIадола танкаш Прага моастагIчох цIенъеш яр. ЧIоагтIа тIом хилар Пражски Града дIатIакхоачача. Карловеи Манесовеи тIаьш тIа моастагIчо самоходкаши, фауст-патронаш йола дукха салтийи хьаоттабир. Цхьабакъда, хIанз цхьанна хIамана соцабе могаргбоацаш бар советски танкисташ. Эггара хьалха Влтава дIатIаяхар лейтенанта Гончаренко Ивана танк. Цун экипажа самоходкех цаI хIалакъйир, хIьата тIаккха танк хIанз-хIанз тIаь тIа дIатIаяргйолаш санна хетар. Цхьабакъда, номер 23-ча танка командира из тIеххьара дов хиннадар. ХIанз из тIема машина Смиховера Советски танкистий майда тIа, гранитни постамента тIа латт кортамукъален символ санна, геттара хала баьккхача машара символ санна.

«9 май, гитлеровски фашизмагара Котало яьккха Ди. Чехословацки халкъо шоай хIанзарча историе эггара йоккхагIйола этап санна лоархI — яздора Густав Гусака. — Цу дийнахьа 1945 шера Чехословаки мукъаьлькхар. Тха халкъий дегашка массаза юсаргья Советски Эскар сихача операцеца гIеттача Прага новкъостала ена а, Европера шоллагIча дунен тIем тIа ший сийлен, деналера никъ чакхбаьккха а из исторически ха».

Милослав ДИСМАН,
чехословацки публицист.
(ОРБИС—АПН).
Прага.

Окопа гола тоххача вагIаш Мовлдин вайра Ражапа. ДIагаргавахар из.

— Хьо гIаьхь вий? — хаьттар цо.

— Дала къахетам баьб.

Кхы йист а хиланзар, шийга дIадаьр мо дола хаттар а юхадинзар.

«Тхо куланаш даь дIадахийтандаь хургва-кх ер соца ишта хийра», аьнна хийтар Ражапа. Ше дIатIавахарах дехкеваьнна ший метте юхавера из.

— Вежарий, миштад гIулакхаш? — яхаш, окопа чу гIолла хьавоагIар батальона командир Мишин. — Доха ма доха, тIем тIа фуннагIа нийслу... Кайоалаш а ка ца йоалаш а...

Венна шиъ вар, човнаш хинна-м иттех вар. Бакъда, тIема кийча яр батальон. ХIьата цун моастагIчоа духьала отта а йийзар дукха юкъ ялалехьа.

— Танкашта духьала кийчо е! — аьнна, командира оаз хезар окопашка. Багара бага додаш чакхдаьлар из амар. Кхетадеш ма дий йоккхий топаши минометаши йийтта кийчо яьчул тIехьагIа моастагIчо танкаш тIалоахкаргйолга. Цхьабакъда, танкаш гуча ца йоалаш дикка юкъ яьлар. Селхан укхаза шоашта даьчо юхаетта хургья уж, йоахар тIемахоша.

Кхы а цхьа юкъ яьлар моастагIчун танкаш гуча ца йоалаш. Эггара тIехьа а гучаяьлча а царна аьттехьа яр цар юхьиг.

Царна тIа а ягIацар, аьттехьа, Махьмад-хитIе уллачахьа а йолхацар. Цига форда тIарча пехота батальоно цкъа а шозза а дикка бат лозаьяр цар.

Мишина батальона позицеш йолчахьа тIабоагIа гIашлой гучабаьлар. Автоматчикаш. Из Мишин кхеташ дацар. Хьалха танкаш а лаьхке, царна тIехьа лоахкаш Iаьдал дар цар автоматчикаш.

Гитлеровций, царга шоашка диллача, говза оттаяь план яр. Танкаш шоашта е духьале яц аьнна хетачахьа лаьхкаяр цар. Дукха хIама ца эшшаш дукъа юххье лаьттача вай йоккхийча топий ши батарея, шоаш йолаш хилара цхьаккха тайпа белгало йолаш яцар. Тхьовра Iуйрийнна Мишина батальона минометаш йийттача хана йоккхий топаш йийттаяр немцаша цу батареяшта, хIанз цигахьара хьадоалаш герз дацар, хIалакъяьй-те батареяш? Фашистий командирашта турмала хьажача цига гуш йохаяь, кIалтIакхайса йоккхий топаш яр. ДIаахийта ядаш чархаш а. Геттар хIалакъяьй моастагIчун артиллери, аьнна гIадбахар фашисташ. Е духьале яц цигахьара, окопашка багIачарна автоматчикаш тIалаьхкар. Вай тIемахой теркам цар шоашта тIаозаргболаш атаке йолхача танкашта оагIонцара тоха меттел, вIалла уж дагайоагIача а хургбоацаш.

— Доха ма дохалаш, вежарий! — аьнна, цIогIа техар Мишина. — ТIехьашка довла йиш яц шоана. Вай тIехьашка довлари фашисташа МагIалбик дIалацари цаI да шоана. ТIаккха ШолжагIалийна тIабода никъ хьабеллалу моастагIчоа!

Фашистий автоматчикаш гаргагIертар.

Мишина бIарг кхоабар царгахьа а дукъагIа тIайолхача танкашкахьа а. Полка командиии пункте телефон техар цо.

— Новкъост подполковник! Новкъост подполковник! ЛадувгIаш ва!—хезар трубка чура.

— Стрелкови батальона командир капитан Мишин.

— Фу эш хьона?

— Са лоалахо Хачикьян фу деш ва?

— ТIом беш ва-кх.

— Хийцца дукъагIа тIайолхаш танкаш я...

— Хов.

— Тата хIана далац цун батареяш йолчахьара?

— Кхыча метте я. Хачикьяна батареяш. Тата а даргда ха хьатIакхаьчача.

Из Мишин кхеташ дацар. Мича яхай Хачикъяна йоккхий топаш? ХIана яхай уж кхычахьа? Даим моастагIчун танкаш тIагIерташ, кхераме моттиг ма йий ер.

— ТIаккха шун гIулакхаш...

— Тха гIулакхаш... Атаке боагIаш автоматчикаш ба тхона...

— Аз новкъостал дойтаргда шоана.

Къамаьл йистедаьлар. Полка командир дукъ тIа, ший командни блиндажа чу висар, Мишини цун тIемахойи тIабоагIача фашистий автоматчикашта духьала бисар. Ражапи Мовлдини вIаши гаьна боаццаш латтар окопа чу. Геттар дIагаргавахар цунна Ражап.

— Мовлдин, цхьа дехар да са хьога...

Фуд из а хаттанзар вокхо.

— Нагахьа санна са укхаза, укх моттиге валар хуле, вай юртарча кашамаццна дIаволлалахь со.

— Мегаьд,—аьлар Мовлдина. ТIатехар: — Со дийна вусе.

Гаьнара хьахозар йоккхийча топий таташ. Цу оагIорахьа дIахьажача кIура гурматаш яр, кхай тIа чан токхораш йоагаш санна, ала гора цхьацанахьа. Фашистий танкаш йоагаш яр. Хьанетт-хьогI царна йоккхий топаш, аьнна хетар Мишина. Хачикьяна батареяш цигахьа яц, тIаккха малаш ба уж еттараш?

Телефон тоха велар из полка штабе. Бувзам бацар — цхьаннахьа аьшкасаьрг хоадабаь хургба. Бувзам меттаоттабе саг вахийтар командиро. ТIаккха Ражап дIатIавийхар шийна.

— Хье укхазара ва ма яхий Iа. Хьона дикагIа йовза хургья моттигаш.

— Йовз! — аьлар Ражапа, командир шийна цхьа декхар тIадилла воаллалгах сакхуваш, из кхоачашде кийча волаш. Моттигаш шийна дика дага ца йоагIе а. Фу ха я из укхаза ца хула.

— Хачикьяна артиллери латтача дIа а гIойя, аз хье дийна вале, оаз ялийта йоах ала цунга. Со кхеташ дац из сатийна хIана Iа. Кхетадой Iа?

— Бакъда кхетаделга, новкъост командир!

— Моздакера боагIа никъ бовзий хьона?

— Бакъда бовзалга!

Итт шу хинна а Iергдацар Ражап ший даьца гурахьа хьаьнкIаш йохка цу новкъа Моздаке ваха.

Наькъа гаьна йоаццаш хьу я. Боса оагIонца хьунах дIачувеннача цун батареяш латт.

— Кхетаду, новкъост командир.

Цхьаькха тIемахо а вахийтар цунца Мишина, Гирин Степан. Из войташ раьза вацар Ражап. Де хIама ма дацар. Цун кара дацар из.

— Ма чIоагIа кхоъю Iа снарядаш, йоах ала. Укхаза леш нах ба.

Из тIехьа а кхайка аьлар командиро.

Ражапи цун новкъости сихха текхаш болабелар, къовхашта тIакхаччалца, тIаккха ураовтта йиш хилар. ХIанз сихха бахар уж.

Хьуна йистера пицхашта юккъе да болабелар уж. Атта никъ бацар из — даим Iотеба везар, гаьний ткъовронгаш дIай-хьай тетта езар, хIьата а батах саьрг кхетанза Iацар. Хала дале а, никъ чехка бе безащ бар. Дукъа юкъе кхаьчар уж. Цига царна бIаргадайна сурт цецвоаккхаш дар. ВанагIа, гIа да гуш дар, аьнна хеталора. Кхувссаш дIаахийта вордай чархаш, соанаш а йоахкаш, ворда цIевой улгаш, кIаргаш, йоккхийча топий пхорчаша даьха кIоагаш. Хьагуш дола сурт укхаза чIоагтIа тIом баьлга гойташ дар. Хьанна? Цу яьссача вордаштеи? Цхьаккха саг вац гуш. Берригаш боабаьб-хьогI? Дега цхьа во хийтар Ражапа. Унзарвоахар из цу яьссача, тIемо сов дукха ший лараш юхейнтача моттиго. Саг вий дIа а хьа а хьажар уж шиъ. Вацар. Дийна а вацар, венна а вацар. Ой, тIаккха фу вордаш я укхазараяраш, мичара йоалаяьй уж, сенна йоалаяьй? Цхьа ворда латтар пхьарсаш лаьтта а долаш, тIехьашкахьа, цун цIен чура дIабагIаш бIоагIа бар. Йонкха топ мо, ДIатIабахар Ражапи Степанин. Ворда пхьарса тIа цIийбаьча аьшкасаьргаца дилла пи алап дайна лоацавеннача латтийсар Ражап. М. Р. латтар пхьарса тIа. ДагадоагIа цунна из хIана оттадаьд яхаш да шийга лийна.

— Школе ше алапаш Iомадаьлга хьахайта воалл из-м, — аьлар Малсага. Малсаг деша ахацар. Даьца балха ухащ — кхай тIа а хьунагIа а — йиш яцар цун деша аха.

Цар хинна ворда я-кх из! Уж дIабига новкъа боахача дийнахьа хIамаш Мартаверча станце дIа а йихьа, юхайийрзар цар ворда. Говр йолаш йий-хьогI? Ворда мича хиннай хIанзалца, укхаза мишта кхаьчай? Хаттараш духьала уеттар Ражапа. Ворда пхьарса тIа Iо а хайна, бIаргех даьнна хий дIа а доахаш вагIар из.

Боахамах, говрах-вордах валар дацар цунна Iаткъаш хиннар. Фуд говрах-вордах ваьлча, боахамах ваьлча? Боккха боахам бацар цар бар-м, сихха юхахьахургболаш бар. Шоай дезала IотIайилла из «кулак» яха цIи яр цунна Iаткъаш яр. ХIьата говреи-ворден цунца болх бе лаьттен-м долаш дар колхоза. Ражапа берг а бар укхаза болх дог раьза а долаш, вIалла бIу а ца къожабеш. Шоаш баха ховшабаьча Юкъерча Азе а вIалла бIу ца къожабеш колхозе болх бора цар дезало-м.

— Хье миччахьа вале а болх бе беза, — яхаш, ший къонгашта хьехар дора Къаршечо. — Болх ца бу саг наха дегаза ва.

Степан дехьагIо Iохайна, гIаьле увзаш вагIар. Мишта кхоачашдергда цар шинне шоашта тIадилла декхар? Мичав Хачикьян а цун йоккхий топаш а? Хьанга фу аргда? Хьал а гIетта Ражапа хьатIавера Гирин.

— Ер доккха туржаI да, — аьлар цо гонахьа а хьажа. ТIаккха Ражап знйна, хаьттар; — Фу даьд хьона? Колхоза вордаш йохаяьй, тIом дIабаьлча машинаш эцаргъя. — Ражап теве гIертар из.

ДIааланзар Ражапа ший сево дог чIехкаду. шийна Iаткъар фуд.

Ражапа юххе ворда пхьарса тIа Iохайра Степан. Даггара уйла йича, цу шинне хьаькъал дIакхоачаш дацар, цига лаьтта йоккхий топаш мича яхай, уж вордайи фургонийи чархэш мишта, хIана нийсъеннай укхаза.

— Волле, венна саг вий хьажа вай? — аьлар Ражапа.

— Лозаваь, чов хинна уллий а хац, — аьнна, гIеттар Степан. — Новкъостал эшаш а хул.

ЦаI цхьан оагIорахьеи вож вокх оагIорахьеи волавелар уж шиъ. Цу йоккха йоацача хьуна юкъе йоаллача хьатта гIолла. ДIа-са кхийса ядача вордай чархашта а фургоний ходашта а кIал хьежар уж. Юкъ-юкъе хьунагIа дIачубаьле, хьуна йист а тохкар. Бакъда, цхьаннахьа а дийна а венна а саг коравинзар. Из доккха хIама дар. Тамашийна а дар.

Дукъах хьалховаьлча, юха а сеца лохе хьунагахьа Iочухьажар Ражап. Хийтта ферта йолаш санна е хоза бега боккха кIувс болаш санна, гIа бес-бесара дийрза уллар хьу. ХIанз а сийна латтар бIаьрингийи къахьаэстеи гIа, цIийдала деннадар эстей гIа, моажлуш латтар къоахкий бовхьаш. Тайптайпара басараш хьекхад аргдолаш уллар боса оагIонцара хьу. Из кхоачаелча дIауллаш боккха балам бар, баьшача мо мара тIа хIама а доацаш, ахкан малхо боагабаь, мерца мора а бийрза.

Ражапа довзаш дола гуйреи сурташ да уж.

ЦIаьхха шок хезар сигала. Лохехьара. Моздаке йолчахьара хьайоагIар из. Ше волчча Iовижар Ражап. Йоккхача топа пхо цаI хинна Iацар. Цхьа-шиъ цу хьатта кхийтар царех, вожаш хьунагIа а арахьа шаьрача а. Шок тохаш Ражапа тIагIоллала дIатIех а яьнна, йост урагIа яхийтар, цхьан гарго. Кхы зе динзар. Степан а гIаьхь вар, удаш Ражапа хьалтIавоагIар из. Шокарч юкъе зIамига юкъ а йолийта, цIаьхха а хезар сигала, юха а Iобувша бийзар цар. Степан бартал кхесса уллача ворда цIенна дIакIалтехкар. Ражап доахан яхача метте даьннар миссел харш а нийсденна цу чу викар. Дерригa дегI дIакъайла-м даккхацар цо, хIьата а тIаьръюкъе мо шаьрача уллачул гIойленагIа яр цу чу.

Йоккхий топаш ца совцаш еттар. УрагIаяха йост а вордай кIарган а лаьтта кхача кхелехьа кердадараш урагIадолхар.

Ворда цIен кIалхара хьаара а текха, Ражапага хьалкхайкар Степан.

— ГIо вай укхазара? ДIахьунаюкъе а даьле... Дутаргдац цар вай. Артиллеристаш да мотт царна?

— Дика да-кх мотте! ХIаеттийта! — аьнна юхакхайкар Ражап. Новкъост волчахьа Iоведар из. Гаьна валанзар, Iовижа вийзар.

Iохьажача, Моздакера хьалбоагIача наькъа Малхбузехьа кIураш дар гуш. Фашистий танкаш хила еза уж. Ражапарна аьрдехьа хьунагIа ювлача йоккхийча топийи минометийи таташ да хьахозаш.

— Хозий хьона? — йоах Ражапа, — вайярий оазаш?

— Хоз! — йоах Степана ше уллачара.

— Гой хьона Iоа гIетта кIураш? Фриций танкаш я уж! Вай йоккхий топаш еттaлу царна. Цар йоккхий топаш вайна етталу! Iовдалаш! — Арккъала ваха велавелар Ражап. Вай да мотт царна шоашта еттараш.

Хьалъура а иккха, ведда фургона чархашта тIавахар из. КIалтIакхайса ядар уж. Катеха хьакIалта а яьха, соана тIа бекъа биллар цо.

— Вай-м еттарг а я! Гой ишттa!

Бекъа юхьиг Моздакагахьа Iохьожайир Ражапа.

Цхьа тIема шоакъ еча санна вар из. Дагалаттар хIанз фашистий атака юхатехача, тIем тIа цхьан юккъах сатем отте, цхьа-ши сахьат ха а йийха ше юрта гIоргхилар.

— Хьаеттийта фрицашка! Вай царна а еттаргъя!— йоахар цо, фургона чархашта юккъе улла бекъа Iо а хьежабеш.

— КIур! КIур бувлийта беза укхун. Декъача къажа гермех цIилеторг а сеге, бекъанна дIаюхьехьора Ражапа. — ХIа-хIа, яьлар вай йоккха топ!

— ДIавала, дита уж ловзараш! — аьнна хьакхайкар Степан ше уллачара, ворда цIен кIалхара.

— Ловзараш дац!.. Фашистий теркам укхазахьа тIаувзалга ловзараш дац! — Хьавола хьо, йоккха топ хьожае Iа а.

— Из декхар тIадилла дахкийтадац вай-м укхаза.

— ДIакхоачашде хIьата тIадиллар. ХIана улл хьо?

Ражапа из оаллашехь мина керда шок хезар. Нийсса цунна тIайоагIар из. Бартала Iовижар Ражап. Бакъда, мина ше ма йоагтIа цун букъа юккъе кхийтар...

Степан шоайбараш болча юхакхаьчача, тIом сецабар. Гулбенна латтар тIемахой. ЦIаьхха автоматаш сигала хьал а ерзаь, цхьатарра техар цар. ВIаштта кхозза. МоастагIчул котбовлара хьамара салют ю, аьнна хетаделар Степана. Ваха дIатIакхаьчача хайра цунна хиннар фуд, а салют хIана ю а. Кердла хьахинна боарз бар гулбенна латтача тIемахошта юкъе. ХIьата дIавеллавар — меттахьа кхийтта венна командир Мишин. Маьржа я!! Ткъаь ялх шу мара даланза, саг йоалонза вола зIамига саг. Ма къиза ба-кх тIом!

Дукха боабаьбар моастагIий. ДIахьажача бIарга а туш дадар цар декъий. Ца боабеш бисараш юхатIехьашка а баьнна, вайчар тIехьара дов а деш Тиркагахьа бахабар. Байна а човнаш хинна а тоъал бар вайчарех а.

Командира когаметта батальона комиссар Нестеров вар. ДIадийцар цунга Степана Хачикьяна батареяш лаьттача шийна бIаргадайна тамашийна сурт а Ражапа валарах а.

— Ма леладе, дита ца эша ловзар аьнадар аз. Фашистий снарядашта хьежорга а вегIа ше...

Нестерова цу миноте телефон техар полка штабе.

— Фу ловзар да из Хачикьяна леладер? — хаьттар цо лаьрхIа полка командир телефона хьатIа а вехийта.

— Мишта ловзар? Кхетавел со, — аьлар полка командиро.

— Йоккхий топаш хила езача вордай чархаш латт, ше малагIча сигала, малагIча лаьтта ваьннав ховш дац.

— Тхона хов из мичав. ХIьата цо леладер ловзар дац, тIема маькарло я.

Лоацца массехк дешаца хьааьлар полка командиро Хачикьяна самардийнахьа ший артиллеристех шиъ юрта вахийтарах, лаьрххIа вордаши фургоний чархаши йоалае.

Чархашта юккъе соанаш тIа бIоагIийн бекъийн дехкар. Йоккхий топаш я аргдолаш дIадагIар уж. Иштта вIашагIтеха чоалх яр Хачикьяна немцашта хьежорга оттаяьр. Ший йоккхий топаш цу буссе хьун вокх оагIорахьа а яьха, дIахьулайир цо. Немцаша снарядаш кхо ца еш из дахчан «артиллери» хIалакйир, хIьата Хачикьяна кхычахьа дIаоттаяьча йоккхийча топаша фашистий танкай атака йохайир цу дийнахьа. Иттнел тIех яр йохаяьраши йоагаяьраши.

Ражапа тIехьагIа ЦIеча Седкъа орден елар. Цхьан юккъах моастагIчун йоккхий топаши минометаши шийна тIа а ерзаь, вай артиллерена тIема паргIато енна хиннаяр цо.

Тахан — Сийлахь-йоккхача Коталон ди

Денал гойта моттиг — Афганистан

ЦIАККХА А ВИЦЛУРГВАЦ

...Дукха бераш долча дезале хьалкхувш вар Iийса. БархI шу мара даланза кIаьнк вар из цун да кхелхача хана. Сел зIамига воллаш дас лургболча кхетамах Iийса ваьнна хиннавале а, Iалаьмате дика оамалаш йоахкаш хьалкхийра из. Школа йистеяьккхачул тIехьагIа, эскаре гIулакх де тIавеххалца ГI. Ахриева цIерагIча Назрановски «Электроинструмент» заводе токаралла болх беш хилар I. Итазов. Дика караерзаяьяр цо ший професси. Цул совгIа, моллагIча токарни станока тIа' латта мотор тоабе а могар цунна. ЦудухьагIа цIагIа а заводе а «дошо кулгаш» аьнна цIи дIаяхаяр цох. Техника цунна дукха езаш хилара къаьгга тешал дар из. Хетаргахьа, цудухьа хьожаваь хургва-кх из БМП водителий-механиканий курсашка,

ТIема машина лелаяра шофера праваш хьайийцачул тIехьагIа Афганистанерча советски эскара доакъой ограниченни контингента цхьан часте хьожаву из. Укхаза кхы а къаьгагIа гучайоал зIамига волча хана денз цун дулхахцIийх енна дика оамалаш.

Кердача подразделене Iийса дIакхаьча дукха ха ялалехьа цIагIарчарга кхоач часта командоване баркал оалаш дола письмо. «Афгански халкъа вежарашха новкъостал дара ший бIухочун а интернациональни а декхар тIехдика кхоачашдарах часта командоване баркал аьннад Итазов Жабраьила Iийсайна», — йоах цу тIа.

Цул тIехьагIа дукха ха ялалехьа кхаь кIира цIагIа хила бокъо йолаш отпуске вайтар денал дола зIамига саг. ЦIагIа хинна, часте юхавеча хозвзвода командиралла хьожаву Iийса. Ишттa, ший декхар кхоачашдара къонача бIухошта масал а гойташ, эскаре гIулакх ду цо из Iаьржа ди хьатIанхачалца. Из нийсделар 1981 шера август бетта Герат яхача провинце.

Афганистане Iийсайца цхьана интернациональни декхар кхоачашдеш хиннача цар лоалахочо — Матиев Хьусена ше цIавеча цун гаргарча наха дийцар ишттa дар:

13-ча августе сайрийна 11 сахьат даьлча БМП экипажаца наькъашка патрулировани е араваьнна хиннав Итазов Iийса. Цхьа сахьат гаргга ха яьннача гIолла ювла йолаелар автоматаш. Цига оарца бахар Хьусени цун новкъостийи. Дукха ца говш дIакхаьчар уж хатар хиннача моттиге. Iалаьмате унзара сурт дар цига царна бIаргадайнар.

Iийсан цун новкъостийи тIахиина тIема машина йохаяь хиннай кIийлен хайша баьгIача душманашa. Машина чура хьаара а лийлха, шоашта духьала баьннача бандиташта дов де болабеннаб вай салтий. Лейтенант, тIема машина командир, цу сахьате вийнав, меттахьа топ а кхийтта. КIезиг-дукха юстаро боабаь бадаш хиннаб оператор-наводчик, кхы ши салте. Царна гаьна доаццаш кораваьв вийна улла Итазов Iийса а. Цхьан метте уллаш хиннай цун автомат, шоллагIча меттиге гебагI-урс, гонахьа дIа-са кхайса яьдай яьсса автоматни дискаш. Вай салташа а кIезига боабаь хиннабац душманаш. Цу дерригне а тешал ду вай бIухоша тIеххьара патрон кхоачаяллалца моастагIчунца дов даь хилара. Цул тIехьагIа урсаш а деттаж лийтаб уж царца.

Даьхено боккха мах баьб афгански кортамукъален духьа шоай синош дIаденнача ший къонгий денала. 1982 шера 4 феврале арадаьннача СССР Лакхехьарча Совета Президиума УказагIа ЦIеча Седкъа орден еннай (вийначул тIехьагIа) Итазов Жабраьила Iийсайна.

— Сай кIаьнк велехьа массехк ди хьалха унзара гIа дайра сона, — яхаш дувц цун нанас МаIаса РаIашата, — Дукха ха ялалехьа тха коа баьхкар райвоенкомата болхлой. Сай дего се Iеха ца яьлга кхетадир аз. Цхьан нанна мара ховргдац ший воIах яла мел хала да. Бакъда, доккхал деш я со бирсача бус къонах волаш из чакхваларах.

Сона хьалхашка укх Афганистанера Iийсас цIаахийта письмош. Ший гIулакхаш дика лел яхаш цIагIарбараш тебу цо, ший кердача новкъостех дувц. ТIаккха Мухьмада хьагойт сона веший стихаш тIайола альбом. Цар хьахьокх цунна вахар мел чIоагIа дезаш хиннад, наьха цо мел сий деш хиннад.

Поэт санна наха ше цо дIавовзийта веце а, царна цIаккха дицлургдац цун денал, ший интернациональни декхар цо дизза кхоачашдаьлга.

К. МАРЗИЕВ,
тха штате воаца корреспондент.

КЪОНАХЧАЛА ШКОЛА

Мужечара № 1 йола юкъера школа Котиев Аслана чакхъяьккхар Советски Эскаре гIулакх де ваха шу дисача хана. ХIанз а дагалаттар юххьанцарча тIема кийчон хьехархочо Богатырев Ахьмада Iийсас тийна урокаш. Цига Аслан а цун новкъостий а Iомалора кадай хьла, командира приказаш сихха кхоачашде, автомат вIашагIъяккха а вIашагIйолла а, кхувса а; кроссаш чакхйоахар, турпоходашка ухар.

Ший вахаре моллагIа лоархIаме хIама хилча шоаш бахача цIенна гаьна йоаццаш йоаллача Мужечарча С. Орджоникидзе музее водар Аслан. Цига теркам тIабахийта хьожар революционни, цул тIехьагIа хиннача ханий тайп-тайпарча документашка, сурташка, экспонаташка. Цар дувцар бирса шераш — ГIалгIайче моастагIчох лораеш, цIе партизанаш шоай са ца кходеш Денникина бIухошта дукъаллаьтта шераш. Ленина тешамеча новкъоста шийца къамаьл деш санна хетар цунна.

ДогIа делхаш гуйрен ди дар. Тахав эскаре гIулакх де водар А. Котиев. Эггара бочагIдола дешаш аьнна накъаваькхар из дас, нанас, гаргарча наха, новкъосташа.

Кастта Афганистане кхаьчар зIамига саг, дIадоладелар атта доаца бIухочун интернационалиста вахар. Дог Iувдалора цун душманий къиза гIулакхаш гуш. Ишттa а хала боахкачa ахархой цIенош доагадора цар, жа-доахан дIакхувлар, бехк боаца нах боабора.

Городе Файзабаде бодача новкъа каст-кастта кIийленаш йора моастагIаша. Лелхийтар машаре мовхьаш нийца йолха машинаш. Цудухьа накъ лорабе безаш хилар. Цкъа цига нийсъелар Аслана отделени а. Гаьнашта юкъера хьатехача автомато хала чов йир бIухочоа Садулаев СаIида. Цун чов ехкаш новкъостал а даь, атаке бахар Аслани цун новкъостийи. МоастагIий тIехьашка баьлар, шоаш яь хинна чIоагIаленаш йита а йита, герз Iо а кхесса. Цхьабакъда, моастагIчун йиъ автомат цахаддаш болх беш яр. Вай салтий шишша саг чувоагIача группашта бекъа а бенна, цкъа гIовттaш, тIаккха бувшаш дIахьалхашкахьа бахар. Эггара хьалха тIакхаьчар душманашта Аслани Нурмагомедов Камили. Гаьнашта юкъера хьайийтта автоматаш кастта сайцар.

Турпалал гойтарах А. Котиевна ЦIеча Седкъа орден елар.

— Дукхача къамех бола нах бар са отделене, — йоах Аслана. — Вежарий санна тхоайла хьерчаш хьадаьхкар тхо Афганистане даьккхача шин шера. дукхагIболчарна Даьхен деза совгIаташ делар. ХIанз доккхий хувцамаш хулаш латт ДРА. ЧIоагIа дика хет сона из.

Доккхалдеш дувц Аслана ший новкъостех Вербанов Викторах, Курбанов Надирах, Башко Вадимах, кхычарех. Дохаргдоаца доттагIал хоттаденнад царна юкъе. ХIаьта Афганистане яьккха ха денала, къонахчала школа а хинна дIаэттай цар вахаре.

М. ЭРЗИЕВ.

ВАЙ ЗАМАНХО

Къулбаседа - ХIирий Пачхьалкхен университета кхоалагIча курсе дешаш ва Богатырев Исмелхан. Дика дешарал совгIа доккха дакъа лоац цо группа а факультета а общественни вахаре.

Университета студент хилалехь Афгански халкъа новкъостал де яхача контингентаца интернациональни декхар кхоачащдеш хиннав Богатырев, цун наькха тIа доахкача пачхьалкхен совгIаташа къаьгга тешал ду цо дика ший декхар кхоачашдаьлга.

Исмелхан веза хьаша ва Чермеверча школашка. Хургволча юриста корайоагIа дешархой болча ваха ха. Цигарча № 2 йолча школа пионерски организаце шоай сийлен пионер ваьв цо.

Массе хана халагIча, низ дукхагIа эшача моттигашка ва Исмелхан. Цудухьа сий ду цун, цудухьа лоархI из наха а.

СУРТА ТIА: студент бIухо-интернационалист И. Богатырев.

Р. АУШЕВА сурт.

ТУРПАЛА ТАРА ХУРГДА

Моаршал да хьога хьамсара редакци! ЧIоагтIа дог гIоздоалаш йийшар оаха «Молодой коммунист» яхача газета тIа кепатеха хинна «Из юхавоагIаргва» яха статья. Цу тIа дувцар Советски Союза Турпалах Аушев Русланах. Цунна хетаяь яр «Дерригача дуненна машар» яхача темагIа оаха чакхъяьккха денала урок. Тхо долча баьхкабар Грузински ССР Ахметски района парте райкома инструктор И. С. Арабели, районо заведующи З. В. Тителаури. Доккхал деш дийцар оаха Аушев Русланах, цун даьх-наьнах, вежарех.

Цига хьоахадир Афганистане ший къона вахар дIаденнача нохчий зIамсага Хачукаев Сулеймана нанас аьннар: «Ялхийтта пхо кхийттабар са воIа дегIах, хIаьта цхьаь цаI кхийттабацар букъах — са сатедеш хIама да из» яха дешаш. Цунна хетадаь бераша аьлар «Наьнах» дола нохчий илли. Гулбеннарий дегаш тохадолийташ дар из.

Ер письмо шуга яздаьраш ба Грузински ССР Ахметски района Дуисски юкъерча школа нийслагIча «Б» класса дешархойи цар классни кулгалхои.

Тхона чIоагтIа ловра Советски Союза Турпала Аушев Руслана дийшача школаца айхха бувзам тосилга, вошал, цун дешархоща доттагIал леладелга.

ХIаьта ишттa, шун газете гIолла дег тIара доагIа дIайха баркал ала лов тхона Аушев Руслана даьна — Султанан, нанна — Тамаренен цар ишттa дика къонгаш, майра бIухой, Даьхенна мутIахьа бола патриоташ хьалкхебарах. Тхона, хьалкхувш йоагIача тIехьенна, къаьгта масал да цар къонгашта карагIдаьннар.

МАРГОШВИЛИ Ламара,
Грузински ССР Ахметски района Дуисски юкъерча школа нийслагIча «Б» класса дешархой классни кулгалхо.

КОНКУРСА ИТОГАШ

ДОСААФ областной комитето, ВЛКСМ обкомо, НГIАССР журналистий Союза правлене бюрос республикански, районни, городской, многотиражни газеташка, телевидени радион гIолла тIема-патриотически тема дикагIа ювцара хьатаьяча республикански конкурса итогаш яьй.

Конкурсе хьнаре дакъа лацарах премеш сийлен грамоташ еннай «Комсомольское племя» газета, телевидени Грозненски студе, Веденски — «Колхозная жизнь», Шалински — «Знамя коммунизма», Шелковски — «Строитель коммунизма», Надтеречни — «Путь к коммунизму» яхача районни газетий творчески коллективашта.

СПОРТА ХОАМАШ

ФУТБОЛ

«Терека» футболисташа укх деношка шоллагIа матч чакхъяьккхар Серго Орджоникидзе цIерагIча стадионе. ХIанз цунна духьаллаттар Ульяновскера «Старт». ХьалхагIа а шоллагIча а таймашка цхьацца бургац чутехар вай мехкахоша, шоай наIарашка цхьаккха чуйитанпар. ХьалхагIа аьттув баьлар О. Гладке, тIаккха — У. Садаева. АргIанарча вIашагIкхетарашка «Терек» хьалхагIа Астрахане «Волгараца», тIаккха Элистерча «Ураланаца» ловзаргья.

* * *

Укх деношка чакхдаьлар футболах йолча Нохч-ГIалгIайчен ахкан чемпионата аргIанарча тура вIашагIкхетараш. Ераш я цар результаташ: «Вайнах» — «Локомотив» — 5:0, «Колос» — «Спартак» — 0:0, «Агропром» — «Нефтехимик» — 4:0, «Динамо» — ЧИТО — 3:0.

СПАРТАКИАДА

Пхи бIаь совгIа саг ва «Красный молот» завода цехови коллективий спартакиаде дакъа лоацаш.

Яхьий хьалхара тайпа — шахматаш. Укхаза котало яьккхар хьалхарча группе № 12 йолча цеха физкультурникаша, шоллагIча группе № 4 йолча кузнечни цеха викалаша. Истола тIарча теннисах ловзаш толам баьккхар заводоуправленен № 16 йолча запасни оатхалий цехен коллективаша. ХIанз дIайолаеннай шашкехи баскетболахи йола яхьаш.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТДИ

С. М. Кирова цIерагIа культуран салаIарен парк. 9.00. Болх беш я аттракционаш. 9.00. Илле къонахчал хоастаду. Радиоконцерт. 10.00. «ТIем тIа болхаш лергбоацаш болхар». Торжественни митинг. 11.00. Теннисах йола яхьаш. 12.00. Шахматех йола яхьаш. 13.00. Массови ловзараш, викторинаш. 14.00. ДIалокх духовой оркестро. 15.00. «Нохч-ГIалгIайче Сийлахь Даьхен тIом латтача шерашка. Лекци. 17.00. Нохч-ГIалгIай госфилармоне артистий концерт. 19.00. Дискотека. 20.00. Мультфильмай демонстраци.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 10.00. Болх беш я аттракционаш. 17.00. Коталон Ден цIейна хетадаь концерт. 19.30. «ВIашагIкхетар» яха дискотека. 20.00. «Мехкашкен континенташкен гIолла» яха кинолекторий.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК. 9.00. Сийна хетаю митинг. 11.00. «Память сердца» яха киноутренник. 15.00. «Къона ленинхо» яха кинотеатр. «Тхо машара кхеллад». Беседа. 17.00. Вокально - инструментальни ансамбла концерт. 19.00. Кагирхой салаIара сайре.

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 11.00. «Нейтронни бомбана езац — аргда вай!». Митинг. 18.00. Кагирхой салаIара сайре.

Химикий ДК. 10.00. «Тхона машар эш» яхача асфальта тIарча рисунка конкурс. 10.30. «Коталон байракх оаха бе елла хьоргья» яха литературно - музыкальни композици. 17.30. «Из Коталон ди» яха кинофестиваль. 19.00. Кагирхой салаIара сайре.

Просвещене болхлой цIа. 10.00. «ТIема шерий иллеш». Радиоконцерт. 14.00. Филателистий вIашагIкхетар. «Халкъо дагакхоабар» яха маркай выставка.

«Красный молот» завода ДК. 10.00. «ТIема шерий иллеш» яха радиоконцерт. 11.00. «Майра бараш, денал дараш, кайоалараш» яха игротека. 12.30. «Из Коталон ди» яха беседа. 13.00. «Космонавт» яха берий кинотеатр. «Къамаьл ца деш минута». 17.00. «СССР машара тIехьа къовсам лоаттабеш» яха тематически кинохьожар. 18.30. Кагирхой салаIара сайре.

Маьхк еча комбината клуб. 12.00. «Тхо — Советий мехка бераш» яха берий утренник.

«Динамо» стадион. Футболах НГIАССР «клубни хьалхле яккхар. 17.00. «Динамо» — «Вайнах».

Гороно СДЮСШОР стадион. Футболах НГIАССР клубни хьалхле яккхар. 16.00. «Агропром» — ЧИТО.

КIИРАНДИ

В. И. Ленина цIерагIа майда. 16.00. «Моаршал да хьога, Котало!» яха духовой музыка цIей.

С. М. Кирова цIерагIа культуран салаIарен парк. 9.00. Болх беш я аттракционаш. 10.00. «ТIема шерий иллеш». 11.00. «ТIом — безац!» яха асфальта тIарча рисунка конкурс. 13.00. Нохч-ГIалгIай халхар дикагIа кхоачашдара конкурс. 14.00. Шахматаш. 15.00. ДIалокх духовой оркестро. 16.00. Хоровой илле цIей. 18.00. Нохч - ГIалгIай госфилармоне артистий концерт. 19.00. Дискотека. 20.00. Хроникально -документальни фильмай демонстраци.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 10.00. Болх беш я аттракционаш. 11.00. «Фаьлгийн приключенейн дунен тIа» яха киноклуб. 11.00. Художественни самодеятельноста коллективай концерт. 14.00. «Сийг» яха кхувшбоагIарий клуб. 19.30. «ВIашагIкхетар» яха дискотека. 20.00. «Все музы в гости будут к нам» яха кинолекторий.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК. 9.00. Авиамоделироване кружок. 15.00. «Къона ленинхо» яха кинотеатр. 19.00. Кагирхой салаIара сайре.

«Красный молот» завода ДК. 9.00. Барзкъаш даха а тега а Iомалу. 10.00. Берий бальни халхарий кружоко дех вай. 13.00. «Кружевница» кружок. 13.00. «Космонавт» яха берий кинотеатр. «Пионераш — турпалаш». 15.00. «Дезал» яха клуб. «Моггача бесса ер ди гарга кхийлад». Сийлахь - боккхача Даьхен тIема ветеранашца вIашагIкхетар. 17.00. Радиокружок. 18.30. Кагирхой салаIара сайре.

Пролетбата цIерагIа ДК. 14.00. Вокальни группа концерт. 16.00. Поэзи езарий клуб. 20.00. Кагирхой салаIара сайре.

«Оргтехника» объедиенене ДК. 10.00. «Тхо машара тIехьа да!». Радиоконцерт. 13.00. Нийза хIамаш ераш. Кружок.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ХИЙ ДIОАХДЕЧА ГАЗОВИ ПРИБОРАХ ПАЙДА ЭЦАРА БОКЪОНАШ

ВПГ - 18 яха хий дIоахду газови прибор квартире массехк моттиг — панна, умывальник, кухня дIайхача хица Iалашъяра лаьрхIа я.

Хий дIоахдеш йола прибор хьалсогача хана:

1. Газови хий дIоахдеча приборах пайда эца доладалалехьа из латтача цIагIа фо кхетийта, хьаллотаяь цIилеторг колпака дIатIа а йихье тунгалго хьал мишта оз хьажа, нагахьа санна хьал ца озе ала дIачуувзаргбац.

2. Прибора хьалхашкара газопровода тIара кран хьаелла.

3. Хьалсега цIилеторг запальника дIатIахьо, тIаккха газови крана ко сахьата стрелка кхестача оагIорахьа сацдалца дIакхоастаде (кхерамзлен автоматика йолча электромагнита клапана пускови кнопка дIатIатоIае 60 секунд яллалца) из дича запальни горелка ала дIабов йиш яц.

4. Запальни горелка ала лакхе йола биметаллически пластина йIоахлургья тIаккха 1,5—2 минот яьлча газови клапан хьаелларгья.

5. Прибора хьалхашкара хин турбах йоалла вентили дIайха хий хьаухийташ йола крани хьаелла.

6. Керттерча горелка кран хьаелла, из деш газови крана ко дIатIатоIадий сацдалца аьтта оагIорахьа дIакхостаде. ТIаккха керттера горелка хьаллютаяла еза.

7. Газ дIаухийтача устройства лакхерча колпака хьаллотаяь цIилеторг дIатIайихье юха а тунгалго хьал мишта оз хьажа. Нагахьа санна хьал ца озе приборах пайда ийбе бокъо лац.

8. Хий эшача боараме дIоахде йиш йолаш да, из хьахецарга хьежжа а, газ дукхагIа тIатохарца а.

9. Приборах пайда ийца шоаш даьлча — дIайоае. лергIа е операцеш кхоачаш а еш;

— сахьата стрелкана духьаларча оагIорахьа газови крана ко сацдалца хьакхостаде, тIаккха керттерча горелкана хьатIайоагIа газ соцаргья, цул тIехьагIа ко дIа а хийце дIатIа а ца теIадеш сахьата стрелка духьаларча оагIорахьа сацдалца хьакхостаде, из дича запальни горелка дIайоврья:

— газопроводера юкъара кран дIакъовла:

— хий дIоахдеча приборах гIолла хьауха хий шийла долга шоаш тийшачул тIехьагIа хина турба тIара вентиль дIакъовла.

10. Нагахьа санна хий дIоахду прибор лерттIа болх беш еце телефонаца эксплуатационни службага хоам бе, хIаьта газ хьаухийташ яле аварийни службага укх телефонагIа — 04.

11. Хий дIоахдеча приборах пайда ийбе бокъо лац инструктажах чакх ца баьннарна, бераштa, хIаьта ишттa из телха ца хилча.

«Грозгоргаз» ЭПУ.

ХЬАМСАРА КХАЛНАХ!

Шоана № 54 йолча «Кога гIирс» яхача тика тIа (Дзержински цIерагIа ул. 10), бохкаш ба Батайске, Грозне, Шахте, Туапсе, хьабаь ахкан ассортиментах бола кхалнаьха кога гIирс. Из хьабаьб мода достамагIа.

«Промтовары» объедиенени.

ТЕЛЕВИДЕНИ

9 МАЙ
I ПРОГРАММА
СОВЕТСКИ ХАЛКЪО СИЙЛАХЬЧА ДАЬХЕН ТIЕМ ТIА 1941 — 1945 шш. КОТАЛО ЯЬККХА ЦIЕЙ

7.00 — Iуйранара зарядка. Мультфильм. Музыка.
7.30 — «Ха».
8.05 — Коталон цIейга. Документальни фильмаш: «Аз дув буъ, Ленинград», «Оалхазараш сийнача сигала».
9.05 — «Время свиданий». Телевизионни документальни фильмай премьера.
10.10 — «Салте хила». Телевизионни документальни фильма премьера.
10.45 — Тахан коталон цIей. СССР оборона министра хьалхарча заместителa, Советски Союза Турпала эскара инарала П. Г. Лушева къамаьл.
11.00 — Котбаьннараш, Коталон цIейна хетаяь передача.
12.30 — Мультипликационни фильмаш: «Песни огненных лет».
13.00 — «Человек с аккордеоном». Художественни фильм.
14.30, 17.05, 19.10 — «Кердадараш».
14.50 — «Шоана, ветеранаш». Музыкальни передача.
15.35 — Хьайбай дунен тIа.
17.10 — «ДоттагIле». Телевизионни журнал.
17.40 — Духовой музыка Ерригсоюзни цIей.
18.30 — Фашизма духьала латаш байнарий сийна. Йист ца хулаш минута.
19.20 — Сийлахьча Октябра юбилейга. «Историн довргдоаца мугIараш». «Салтечох баллада». Художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.45 — Коталон цIейна хетаяь музыкальни передача.
23.00 — Дунен велогонка. ГДР передача.
23.30 — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

8.15 — Iуйранара почта.
8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.45 — Ритмически гимнастика.
9.15 — «Городаш — турпалаш». Телевизионни документальни фильм.
10.15 — «Кимико». Фильм-бераштa.
11.25 — «Дег чура Коталонах тешарах». Сийлахь Даьхен тIом советски литературе.
12.15 — «Салташ иллеш доахача хана». Салтий илле фестиваль.
14.45 — «Эдуард Асадов. ТIом бу, теш, беза». Телевизионни документальни фильм.
15.35 — Мультипликационни фильмаш: «Маруся Богуславка», «Василиса Микулишна».
16.05 — «Салтий ОрловгIар». Документальни фильм.
17.00 — Городошни спорт. Коталон Ден хетаяь турнир.
17.35 — «Города тIа гIоллара оалхазараш». Субтитрашца художественни фильм.
16.50 — Фашизма духьала латаш байнарий сийна. Йист ца хулаш минута.
19.15 — «Сийле хийла шун, турпалаш!».
19.55 — Къонахчал бIаьшерашка дахаргда (гIалгIай меттала).
20.25 — «Йовргйоаца къонал...». Документальни фильм.
20.50 — «Халкъа дага доагIа». Спецвыпуск.
21.00 — «Ха».
21.45 — «Май бутт бар». Телевизионни художественни фильм.
23.35 — «Кердадараш».

10 МАЙ
I ПРОГРАММА

7.00 — Iуйранара зарядка. Мультфильм. Музыка.
7.30 — «Ха».
8.05 — ДIалокх Н. Осиповас.
8.30 — Ритмически гимнастика.
9.15 — «Спортлото». тираж.
9.30 — «Будильник».
10.00 — «Аз гIулакх ду Советски Союза!».
11.00 — «Iуйранара почта».
11.30 — Документальни фильмаш: «Василь Быков», «Восхождение».
12.20 — Мультипликационни фильм.
12.30 — «Ашарий киоск».
13.00 — «Юртара сахьат».
14.00 — «УнахцIено».
14.45 — «Новкъост илли». Ерригсоюзни телевизионни конкурс. Воронежера передача.
15.45 — «Призвание». Телевизионни журнал.
16.45 — Чехословаке къаман цIейга — фашистски захватчикех мукъаьнна Ди. Чехословаке телевидене программа.
17.15 — «Вай цIа». Телевизионни журнал.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — Мультипликационни фильмаш: «Болата гIоз», «Хьа цIен машар хилба».
19.20, 23.00 — «Кердадараш».
19.25 — ЦТ экрана тIа духхьашха. «Сезон мира в Париже». Художественни фильм. (Югослави — Франци).
21.00 — «Ха».
21.40 — «Бека, пандар». ДIахьор — РСФСР заслуженни артист Г. Заволокин.
23.05 — «Футбольни обозрени».
23.45 — Дунен велогонка. ГДР передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е дIаотта!
8.15 — «Даьхен оборона чIоагIъе». Документальни фильма премьера.
9.00 — «Эрсий къамаьл».
9.30 — С. Прокофьев. Классически симфони.
10.10 — «Палитра». Телевизионни журнал.
11.00 — Кагирхой спектаклей кхоалагIа Ерригсоюзни фестиваль.
13.00 — «Дага латтар кхоачашхилар». Мультипликационни фильм.
13.30 — «Дунен кагирхойи».
14.05 — А. Глазунов. Лирически поэма.
14.15 — «И тогда я сказал — нет...». Художественни фильм.
15.35 — «Лоамашка хьалхара». Документальни фильма премьера.
15.55 — «Укх лаьтта безам болча хана». Фильм-концерт.
16.25 — «Легенда о старом маяке». Мультипликационни фильм.
16.45 — Шахматаш. Сборни матчах.
17.00 — «Ставлю на голосование». Телевизионни документальни фильм.
18.00 — Футбол. СССР чемпионат. «Спартак» — «Динамо» (Киев).
19.45 — Шахматаш. Сборни 3 матчах.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.15 — Конни спорт. Ерригсоюзни яхьаш. Московски ипподромера передача.
20.45 — Шахматаш. Сборни 3 матчах.
21.00 — «Ха».
21.40 — Шахматаш. Сборни 3 матчах.
21.55 — «Баллада о дереве и розе». Художественни фильм. (ЧССР).
23.10 — Шахматаш. Сборни 3 матчах.

11 МАЙ
I ПРОГРАММА

7.00 — Iуйранара зарядка. Мультфильм. Музыка.
7.30 — «Ха».
8.05 — Футбольни обозрени.
8.45 — «Сезон мира в Париже». Художественни фильм.
10.20, 16.00, 17.15, 19.35 — «Кердадараш».
16.15 — «Эрсий къамаьл».
16.45 — Къаьнарча ашарий концерт.
17.20 — «Берашта оакхарех». Ленингрдера передача.
17.50 — «Книга художник — Дементий Шмаринов». Телевизионни документальни фильм.
18.45, 23.35 — «Тахан дунен тIа».
19.05 — «СССР-е хьакхеллай». Керда хIама кхоллара проблемех.
19.45 — М. Горьке еррига пьесаш. «Дачники». М. Горьке цIерагIча СССР Московски художественни академически театра фильм-спектакль.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Дачники». Фильм-спектакла дIахододар.
23.15 — Дунен велогонка. ГДР-ра передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.15 — Iилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Истори. 8-гIа класс.
9.05, 13.40 — Итальянски мотт. Телехьажархочун хьехамаш.
10.05 — В. Шукшин. Проза оагIонашка гIолла.
11.20 — Iилмен вахари.
11.50 — «Май бутт бар». Телевизионни художественни фильм.
14.10 — «Кердадараш».
14.15 — «Аз гIулакх ду Советски Союза!».
17.00 — «Илли оал «Лоаман оаз» яхача ансамбло». Концерт.
17.30 — «Школа — ПТУ — завод».
18.00 — Халкъа гIулакх хьалдаьккхараш. Н. Гикало (гIалгIай меттала).
18.15 — «Сионизмана бехк бу». Документальни фильм.
18.45 — «Массайолча Iожаллашта футтаройна». Художникех антифашистах Л. Н. Царицынскех.
19.10 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
19.30 — Футбол. СССР чемпионат. «Динамо» (Москва) — ЦСКА. 2-гIа тайм.
20.15 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!». «Дюймовочка». Мультипликационни фильм. 2-гIа дакъа
20.30 — «Ашарий киоск».
21.00 — «Ха».
21.40 — «Пятно». Телевизионни художественни фильма премьера.
23.15 — «Кердадараш».

РАДИО

9 МАЙ
СИЙЛАХЬЧА ДАЬХЕН ТIЕМ ТIА 1941 — 1945 шш. СОВЕТСКИ ХАЛКЪО КОТАЛО ЯЬККХА ЦIЕЙ

6.40 — «Къонахчал».
6.55 — 7.00 — Хоамаш.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Передачай программа.
8.35 — 9.00 — Сийлахьча Даьхен тIема иллеш.
10.35 — «Лаьттан тIарча машара духьа». Беседа (гIалгIай меттала).
10.55 — 11.00 — Ашараш.
11.20 — «Хьона, Даьхе, салтечун дог».
11.40 — 12.00 — «ТIема кхоллаш бац уж къонахий».
12.30 — «Сийлахьча къонахчала дийна дагIув» (нохчий меттала).
12.45 — «ЦIи шийна тIалаьца». Очерк.
13.00 — «Шоана, тIема ветеранаш». Ашарий программа.
13.45 — 14.30 — «Кавказа Iуйренаш». Радиожурнал.
18.00 — Кердача хоамий специальни выпуск.
18.30 — 18.50 — Халкъа тIемах дагадоагIараш деза да». Композици (гIалгIай меттала).

УКВ

19.00 — «Хьамсара лаьтта». П. Волкова дувцар.
19.30 — Концерт.

10 МАЙ

7.15 — Республикански газетий обзор.
7.30 — Передачай программа.
7.35 — 7.40 — Хоамаш.
8.25 — 9.00 — «Шоана духкаеза ашараш».
11.20 — 12.00 — КIиранден ашарий программа.
15.15 — 15.30 — «Халкъа эшача товарашта — лакха дикал». (гIалгIай меттала).
16.00 — «Школьни глобус».
16.30 — 17.00 — «Къона тIехье» (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 — «Иллеца доттагIая долчарна». Концерт.

УКВ

19.00 — Моттигерча композиторийи поэтийи иллеш. Музыкальни программа.
19.30 — Концерт.

Хоттам

Тахан республике гIоллен Грознен хувцалуш морхаш а йолаш, делкъел тIехьагIа догIа а делхаш, малхбузехьара секунде 3—8 (сайрийна 5—20 метр) чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 20—25, Грозне 22—24 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоанен ломмен морхаш а йолаш, лаьгIо догIа а делхаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 4—9, дийнахьа 10—15 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителa — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-80-12, 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахама — 2-47-54, 2-90-66; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машинописни бюро — 2-89-51; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-80-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-66, 2-47-84, культуры — 2-64-75, 2-75-78; писем — 2-85-64; машинописное бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи ереи, шоаттеи деношка

СФ05175. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1818.